

Kirken *i* dag

TEMA | Nye målgrupper og arbejdsformer

Hvorfor skal kirken henvende sig til særlige målgrupper? Se side 4

Hvor mennesker er, skal folkekirken også være Se side 24

TEMA | Nye målgrupper og arbejdsformer

Indhold

3 ”Intet bliver nogensinde det samme som før” af Henrik Bundgaard Nielsen 4 Hvorfor skal kirken henvende sig til særlige målgrupper? – Tanker om en brugerorienteret kirke og teologien bag af Martin Bendixen Rønkilde og Ole Pihl 6 Folkekirkens rummeligheder af Birgitte Rosager Møldrup 8 Kirkens image og nye målgrupper af Sabine Kleinbeck 10 Kommunikation og indhold skal tænkes sammen af Michael Trinskjær	12 At skabe noget nyt – et kig ind i ”mellemregningerne” af Dorte Kappelgaard 14 Fokusgruppeinterview – en måde at lære en målgruppe at kende på af Berit Weigand Berg 16 Maskulinitet og feminitet – om kønsbevidsthed i folkekirken af Ole Pihl 18 Lækker mad, livsførelser og social omsorg – Mandeklub i Skanderborg Sogn af Lars Buch Viftrup 20 ”Middag for to” i kirken af Thomas Gylnæs Nielsen 21 Lutherløb på Frederiksberg af Søren Kjær Bruun	22 GLAD-gudstjenester – for og med unge og voksne udviklingshæmmede af Hanne Lundsgaard 24 Hvor mennesker er, skal folkekirken også være af Pernille Hornum 26 Interaktivitet i kirkerummet af Karin Sundmark 28 Nu blomstertiden kommer... af Finn Toftegaard 29 Åbne fællesskaber om liv og tro af Peter Tingleff 30 Invitation til konference om kirkens rolle i byudvikling 31 Nyt fra Kirkefondet

Nr. 3 | September 2017

16. årgang

ISSN 1601-8230

Udgiver: Kirkefondet,
Peter Bangs Vej 5B, 2000 Frederiksberg
Tlf. 33 73 00 33
E-mail: kirkefondet@kirkefondet.dk
www.kirkefondet.dk

Formand: Erik Møllerup
Generalsekretær: Henrik Bundgaard Nielsen

Kirken i dag redigeres af:
Charlotte Lydholm

Temagrupper bag nr. 3 | 2017:

Anita Hansen Engdahl, Ole Pihl,
Peter Tingleff, Sabine Kleinbeck, Berit
Weigand Berg og Charlotte Lydholm

Layout og produktion:

Jørn Thomsen Elbo A/S, Kolding

Årsabonnement for 2017: Kr. 250,-

Enkeltnumre: Kr. 70,-

Abonnement kan bestilles ved
henvendelse til Kirkefondet

Forsidebillede:

Lutherløbet på Frederiksberg
Foto: Maja-Britt Boa

Henrik Bundgaard Nielsen

generalsekretær i Kirkefondet

”Intet bliver nogensinde det samme som før”

Den hastige udvikling gør det ofte svært at operere med langsigtede 5 års strategiplaner og lign. Som redskab til at agere under disse forhold har en engelsk professor, David Snowden, udviklet en strategimodel, hvor han bl.a. peger på, at i en kompleks og kaotisk verden er der ikke altid tid til grundige forudgående analyser af, hvad man skal gøre i en given situation. I stedet må der handles og eksperimenteres, og derefter reflekteres over praksis. To tyske teologer, Hartmann og Knieling, har ladet sig inspirere af disse teorier og forsøger i deres bog ”Gemeinde neu denken” at give et bud på, hvordan vi kan være kirke i en stadig mere og mere foranderlig verden, hvor ”intet nogensinde bliver det samme som før”.

Netop derfor må folkekirken også tænke i nye arbejdsformer og i aktiviteter rettet mod forskellige målgrupper. Når der er behov for at argumentere for det legitime i, at kirken i sine udtryksformer og arbejdsmetoder ikke er urokkelig og uforanderlig, så skyldes det et ofte fremført synspunkt om, at alle disse nye måder at være kirke på er en leflen for tidsånden. Det har f.eks. kirkeminister Mette Bock fremført i en kronik i Jyllands-Posten, hvor hun ser de mange forskellige former for særgudstjenester, som ”præsternes misforståede forsøg på at trække flere i kirke ved at imødekomme det individualiserede menneskes ønsker” og en ”tivolisering og individualisering af gudstjenesten”.

En forkyndelse, som vækker genklang

Dette argumenterer Ole Pihl og Martin Rønkilde mod i deres artikel bl.a. med, at helt fra Jesu møde med mennesker og fra de allerførste menigheder har

Foto: Folkekirken.dk

der været en forståelse af, at ”forkyndelsen af Kristus må og skal ske i de former, der vækker genklang hos mennesker... Kirken er nødt til at tale med ord og handlinger, som kan forstås og tilegnes.” Med inddragelse af Luther påpeger de, at det centrale i enhver gudstjeneste er at forkynde Kristus, men måden at fejre gudstjeneste på må foregå ”efter stedets og menighedens behov, muligheder og ønsker”. Med afsæt i erfaringer fra bl.a. kirkens engagement i mission i den tredje verden, har man også erkendt, at måden at være kirke på må tilpasses de lokale forhold. Kirken skal være en såkaldt ”missional kirke” – dvs. en kirke, som er sendt til at virke i enhver tænkelig folkelig og kulturel kontekst. Derfor må der hele tiden udvikles nye arbejdsformer – for der er mange forskellige kulturer rundt om i verden, og disse kulturer er hele tiden under forandring.

Vi skal stille os til rådighed!

I trosbekendelsen tales der om en ”hellig, almindelig kirke”. Men hvad betyder det for vores måde at være kirke på? Fr. Hjerrild, tidl. sognepræst ved Enghave og Bavnehøj kirker, har i

en prædiken til Maria Bebudelsesdag funderet over, hvad det vil sige at være hellig. Den traditionelle forståelse af begrebet er jo, at det hellige er det afsondrede, det særlige, fine og ophøjede. Men med den tilgang risikerer kirken som ”hellig kirke” at blive en religiøst selvoptaget kirke – en lukket størrelse, der ikke lader sig inspirere af Gud til at række ud i verden. Som f.eks. Rowan Williams, tidligere ærkebiskop i den anglikanske kirke, siger, så skal vi som kirke ”lytte os ind til, hvad Gud har gang i i vores verden i dag, og sammen overveje, hvad han mon vil, at vi skal gøre sammen med ham.” I teksten til Maria Bebudelsesdag, Luk. 1,26-38, fremgår det klart, at Gud har en plan med Maria. Og hun stiller sig til rådighed for denne plan – for Gud. Deraf kommer hendes ”hellighed”. At være ”hellig” er altså det samme som at være disponibel for Gud. Derfor må vi også som ”hellig almindelig kirke” være disponibel og stille os til rådighed. Det kan betyde, at vi ikke skal holde fast i stive strukturer, gamle former og traditioner, men i stedet være villig til at forlade det kendte, at gå nye veje, hvis det er, hvad vi mener, der er brug for i dag. ■

Martin Bendixen Rønkilde
sognepræst i Sct. Nicolai Kirke i Kolding

Ole Pihl
sognepræst i Brændkjærkirken, Kolding

HVORFOR skal kirken henvende sig til særlige målgrupper?

Tanker om en brugerorienteret kirke og teologien bag

Da Martin Luther i 1523, 6 år efter opslaget af de berømte tesser på kirkedøren i Wittenberg, langt om længe også kastede sig over at formulere sine teologiske tanker som en konkret gudstjenesteordning, udgav han et skrift, der på mange måder er forbløffende. Nok er der en solid mængde afvisning af den praksis, han gjorde oprør mod, men hans egne anvisninger overrasker. Det er hverken ord som tro, retfærdighed eller Kristus, der går igen flest gange,

For at kunne forkynde Kristus, er kirken nødt til at tale med ord og handlinger, som kan forstås og tilegnes.

men derimod ord, der har med frihed at gøre. Han ville gerne komme med et udkast til, hvordan evangelisk gudstjeneste kan se ud, men under ingen omstændigheder som en lovtæst, der forpligtede alle på at gøre alt på samme måde. Vigtigere end en korrekt måde at fejre gudstjeneste på var, at det foregik efter stedets og menighedens behov, muligheder og ønsker. Det var der en klar pædagogisk pointe i: Kristendommen er både som fortælling om menneskets forhold til Gud

og hinanden og som det enkelte menneskes mulighed for at føle sig tiltalt af en nådig Gud, alt for vigtig til at fryse fast i en enkelt bestemt form.

Bibelens tekster er skrevet med konkrete menigheder i tanken

Luthers synspunkt om gudstjenesten vinder genklang i det bibelske univers. Ikke kun fordi de bibelske skrifter i bemærkelsesværdig grad mangler konkrete anvisninger til gudstjenestepraktis, men også fordi dette fokus på at formidle i konkrete sammenhænge er en rød tråd i størstedelen af de nytestamentlige skrifter og i inkarnationen som Jesu liv og møde med mennesker. Det er ikke hver-

ken en tilfældighed eller udtryk for ubeslutsomhed, at der findes fire forskellige varianter af fortællingen om Jesus liv. Evangelierne er hver for sig udtryk for en bestemt målretning, som forskerne så har forsøgt at finde frem til de nærmere detaljer i.

Sikkert er det, at evangelierne som tekster nedskrevet til bestemte menigheder, også har haft de konkrete menigheder i tanken, når de enkelte formuleringer skulle afvejes og udvælges. Et godt eksempel kunne være fortæl-

lingen om Peter, der kaldes til discipel ved søbredden. Hos Markus og Matthæus er det en simpel fortælling, der nøgternt vil forklare, hvordan Jesus her finder sine første følgere, som siden skal være hans virke, når Himmelfarten efterlader dem Jesus-løse. Hos Lukas derimod, er fortællingen langt mere udbygget med en mirakelfortælling og Peters påfaldende ydmyghed i redegørelsen for sin egen syndighed og uværdighed. Hos Lukas er det væsentligt, at det er den uværdige, der tildeles den største værdighed – og det er nærliggende, at det skyldes forhold i den sammenhæng, Lukas skriver ind i. Noget tilsvarende kan siges om Paulus' breve, der hver for sig er målrettede de enkelte menigheder, og derfor også byder på til tider ret væsentlige forskelle i teologisk vægtlægning, ikke mindst i forholdet mellem jødisk og kristent.

Nødvendigheden af forskellighed

Apostlenes Gerninger fortæller om de første kristnes succeser og strabadser, og her bliver den målrettede indsats tilpasset efter modtagergruppen måske særlig tydelig. Ikke blot bliver arbejdsfordelingen mellem Paulus og Peter et overordnet eksempel – men også i de enkelte episoder spores klart en forskel på, hvordan fortællingen om Kristus

gøres nærværende i konkrete menneskers liv.

Når Paulus derfor i 1. Korinterbrev taler om kirken og de kristne som lemmer på det samme legeme, så er det med både en anerkendelse og vægtlægning på, at hverken kirken forstået som lokal menighed eller enkelte kristne mennesker kan finde en manual for deres virke, som er gyldig overalt. Tværtimod gør Paulus en dyd ud af, at hånden ikke skal lege fod og foden ikke lege arm.

Fra det kan der udledes mindst to teologiske principper, som kan gøres gældende, når spørgsmålet om målgruppeorienteret kirkeliv bringes på bane.

Legemet er Kristus

1. Legemet er Kristus. Der er noget, der er fælles, alle målgruppeorienterede indsatser til trods. Der er et fælles gods både at lade sig inspirere af og lade sig korrigere af. For hånden er kun hånd, så længe den hænger fast på legemet, for nu at blive i billedet. Men det er en for hastig og fejlagtig slutning, at det skulle være søndagens højmesse, der i særlig grad formidler det fælles. Forankret i en lang tradition og med elementer, der går tilbage til de første kristne menigheder – så vidt vides – er den en væsentlig ressource, når man i det lokale kirkeliv vil holde sig selv og hinanden fast på det legeme, man er en del af. Men den er ikke i sig selv legemet, som alt andet vokser ud fra. I de bibelske skrifter er der flere henvisninger til måltidsfællesskaber som det konstituerende end egentlige gudstjenesteomtaler. Legemet er Kristus, forkyndelsen af Guds virke som menneske og blandt mennesker dengang og nu. Det er her fra kirkelemmerne kan og skal vokse ud – ikke bare gudstjenestelivet, men også mere generelt alle målgruppeorienterede indsatser i kirkelivet som lægger sig ind under de fire kirkegrundpiller sjælesorg, kateketik, gudstjeneste (inkl. kirkelige handlinger) og diakoni.

Brugerorienteret kirke

2. Det er i god tråd med både de bibelske tekster og Luthers anvisninger til gudstjenestepraksis at tænke orienteret mod de mennesker, der findes,

der hvor kirken virker. Der er ikke én form, der kan ramme alle. Det kunne formuleres som en brugerorienteret kirkeforståelse, hvor der tages både hensyn til og højde for det lokale i måden at forkynde Kristus på. Men for at være brugerorienteret er man nødt til at vide, hvad man har med at gøre – er det et sogn eller et lokalområde, der har særlige forhold og vilkår, som evangeliet skal tales ind i? Indvendingen ligger og lurker, at det er kommercialiseret tankegang og helt ude af trit med evangeliet. Intet kunne være mere forkert. Og for at få den pointe understreget er det nødvendigt at skelne mellem brugerorienteret og brugerstyret. Når en forretningsdrivende er

orienteret mod alle grupper og alle mennesker. Det må samtidig stå klart, at enhver gudstjeneste eller kirkelig aktivitet kan nå nogen, men ikke alle, hvilket dybest set er en evangelisk befrielse.

Naivt at tro, at kirken skal være uforanderlig

Det er her teologien bag en brugerorienteret kirkeforståelse møder moderne sociologiske teorier. De sociologiske teorier fastslår, at mennesker i nutidens samfund i stadig højere grad vælger at deltage i de aktiviteter – bredt forstået – der giver mening for dem. Der skal være en håndgribelig forbindelse til enten livssituation,

Legemet er Kristus, forkyndelsen af Guds virke som menneske og blandt mennesker dengang og nu. Det er herfra kirkelemmerne kan og skal vokse ud – ikke bare gudstjenestelivet, men også mere generelt alle målgruppeorienterede indsatser i kirkelivet.

Foto: folkekirken.dk

optaget af sine kunders ønsker, er det for at tjene penge, han eller hun er tvunget til at lade sig styre af brugerens ønsker, for hvis ikke de køber hans produkt, er det slut med virksomheden. Noget lignende kunne måske hævdes om de store kirkesamfund, men teologisk må der hævdes en væsentlig forskel. Når kirken er brugerorienteret er det med missionærisk fortegn. For at kunne forkynde Kristus er kirken nødt til at tale med ord og handlinger, som kan forstås og tilegnes. Det er ikke kommercialisering at tænke brugerorienteret, det er evangelisk! Det betyder også, at et væsentligt aspekt af brugerorienteret teologi er at være bevidst om nødvendigheden af valg og fravalg – for uanset både økonomiske og menneskelige ressourcer kan ingen lokal udgave af kirken være

familiesituation eller et konkret fysisk eller åndeligt behov for at motivere til deltagelse. Det vil være naivt at tro, at den tendens kan modvirkes ved blot at hævde, at kirken skal stå fast på at være uforanderlig – og det vil i virkeligheden også være både ubibelsk og teologisk blændværk at tro på det forjættende i sådan en tilgang. Fra Jesu møder med mennesker og grupper over de første kristne, de bibelske beretninger og op til i dag, har forståelsen stået stærkt, at forkyndelsen af Kristus må og skal ske i de former, der vækker genklang hos mennesker. Om al brugerorientering så er lige vellykket, det må det være enhver kirke og menigheds fornemmeste opgave at være i konstant dialog om, så der fortsat er tale om lemmer på det samme legeme. ■

Birgitte Rosager Møldrup
sognepræst og asylpræst i Haderslev Stift

Folkekirken RUMMELIGHEDER

Folkekirken skal rumme meget, og man bør nok tale om to rummeligheder. Folkekirken skal rumme forskellige teologiske holdninger, men også mange forskellige slags mennesker. Det betyder, at det at lave et vielsesritual for personer af samme køn er rummeligt, men at tillade at nogen ikke vil anvende det ritual og vie homoseksuelle er ligeså rummeligt.

At rumme mennesker og rumme teologi

Jeg møder folk, der har meldt sig ud af folkekirken, fordi den ikke var rummelig nok, og andre fordi den var for rummelig. Der er et folkeligt krav og en forventning om, at den skal være rummelig, og det tror jeg udspringer af ordene fra Galaterbrevet: ”Her kommer det ikke an på at være jøde eller græker, på at være træl eller fri, på at være mand og kvinde, for I er alle én i Kristus Jesus”. Det er jo ikke kun disse tre kategorier af modsætninger, der skal kunne rummes i ”de helliges samfund” men netop et uendeligt antal af modsætningspar. For pointen ligger i, at vi alle er ét i Kristus Jesus, og derfor kan der vel ikke findes det menneske eller de modsætninger mellem mennesker, der ikke kan rummes i rummet, hvor Jesus er hovedperson. Men der er også en forventning om, at kirken er en demokratisk størrelse, som vi alle har andel i – ikke kun som døbte, men også som betalere. Og deri ligger gemt et krav om, at der skal være plads til forskellige teologiske positioner, men samtidig også et håb om, at folkekirken ikke skal blive for rummelig.

Folkets kirke til hver en tid

Vi er meget stolte af, at vi er så rummelige i folkekirken, at teologiske modstandere kan være under samme

kirketag. Og selvom det knager, så er det de færreste præster, der synes, det er værd at have hver sin kirke med hver sin egen teologi, fordi det vil give en kirkelig stilstand, som ingen ønsker. Men en rummelig folkekirke er ikke alene bestemt ved, at den kan have forskellige slags præster i sit ”rum”, men kan vel først kalde sig rummelig, når den magter at rumme forskellige folk i sit ”rum”.

Præsterne ved det godt, og derfor er der i de fleste sogne lagt op til, at der laves forskellige tilbud til forskellige mennesker. For nogen er det en vederstyggelighed at ”designe” gudstjenester til forskellige segmenter, fordi det nogen gange ligner populisme til forveksling, men set fra et andet perspektiv er det jo en respekt for, at mennesker er forskellige, at gudstjenesteudbuddet eller kirkelivet er så broget. Det kan se uskønt ud, men det kan også tolkes som en klædelig stræben efter at være en rigtig folkekirke. Vi skal ikke lade os tyrannisere af en angst for at komme til at fejle, eller for at nogen vil misbruge den rummelighed. For det vil ske, men det skal ikke forhindre os i at blive ved med at prøve nye veje for os mennesker, der lever i nye tider.

Hvem er det, der skal være rummelig?

Det er en folkekirkelig udfordring, at

afstanden mellem rig og fattig, land og by, uddannet og ikke-uddannet bliver større. Det betyder, at der må findes nye veje for forkyndelsen og undervisning. En ligeså mærkbar forandring er, at Danmark er og også i fremtiden vil have en blanding af etniske danskere og ikke-etniske danskere. De ikke-etniske danskere har været i Danmark i mange år, og har fået stor politisk opmærksomhed, men har ikke i samme grad haft folkekirken opmærksomhed. Frikirkerne og også højrefløjen i folkekirken har været gode til at inddrage nye danskere i kirkelivet. Højrefløjen er dog kun en lille del af folkekirken, der består af en stor midterbane, der måske kalder sig grundtvigsk, men i hvert fald kan kaldes kulturkristne. Og det er disse kulturkristne, der skal repræsentere, sikre og eksponere folkekirken rummelighed. Men de opdager ikke, at det faktisk er dem, der skal åbne op, så mennesker kan blive ”rummet”. De ser knap sig selv som nogen aktør af særlig betydning eller som nogen, der kunne være med til at sætte en dagsorden for folkekirken. Men det er dem og denne brede midterbane, der skal sikre, at folkekirken fremover ikke bliver en minoritetskirke for etniske danskere, der har kirken som deres særlige interesse. For er det, hvad vi forstår ved en folkekirke? Er det det, vi ønsker?

Foto: Bent Dahl Jensen

"Kom, som du er" til "os, som vi er"

Hvad er det, der skal stå åbent? Hvad skal de kulturkristne stille op? Vi er klar over, at der ikke er grænser for hvem, der kan være med. For Kristus skal nok gøre os til ét. Men selvom vi siger, at alle må komme, som de er, så er det ikke nok at åbne døren, man skal også gøre sig umage, hvis "gæsten" skal føle sig tilpas. Folkekirken skal lære at anstrenge sig for at byde velkommen, ikke fordi det holder vand teologisk set, men fordi der er nogen, der har brug for at høre det. Når det er sagt, så tænker jeg, at det er helt afgørende, at vi i folkekirken tager imod, sådan som vi er. Vi skal ikke tage imod som en folkekirke i frikirkeforklædning, men stå ved os selv som folkekirke med alt det gode, den har. Jeg har som asylpræst mødt mange asylansøgere og flygtninge, som har haft deres første bekendtskab med kirken i frikirkemiljøet, og derfor bliver overraskede den dag, de møder folkekirken. De kan ikke forstå, det er den samme kirke. Det kan godt være, at nogen ville sige, at folkekirken var som at møde en kold karklud efter frikirkernes evne til at give fornemmelsen af at være taget imod. Men jeg har mødt andre, hvor mødet med folkekirken blev et møde med den frihed, som vi netop påskønner som gammel-danskere – ja, friheden til at være kulturkristne. Opleve, at der er et stort rum, hvor man kan komme – og gå – som man vil.

"Kom, som du er" og "gå, hvis du vil".

Det, som er grundlæggende ved folke-

kirken, og som vi påskønner – det er det, vi skal vise de nye danskere. Folkekirken et "asyl i asylet", når vi skal være kirke for asylansøgere, fordi deres historie eller begrundelse for at være her, gerne må fortælles, men ikke er noget, der kan ændre deres plads i det kristne fællesskab. Det er noget af det, som folkekirken kan: Der er plads til alle vi syndere! Det er en vigtig rorpind i folkekirken, som vi altid styrer efter, uanset hvilken slags præst vi er. Det andet er, at folkekirkens bønstradition har styret udenom herlighedsteologien, hvor Gud bliver ham, der fikser livet. Og selvom jeg gerne beder for den enkelte, også uden ritualbog, så står jeg i det "rum", hvor ordet om Guds nærvær lyder, og det alene er det nærvær, vi kan bede om. En tredje "folkekirke-kvalitet" er, at du må komme – og gå – som du vil. Du er lige meget medlem alligevel. Vi er alle disciple, nogen gange meget og til andre tider meget, meget lidt. Men disciple er vi. Også vi kulturkristne. Jeg ved, at mange ikke ligefrem har en teologisk begrundelse for deres matte forhold til folkekirken, men det kunne være, at der er noget større på spil end mig og det, jeg kan. Folkekirken har givet mig en mulighed for at være i en kirke, som ikke tjekker, om jeg tror rigtigt eller lever rigtigt, men som giver mig ordet kvit og frit – også selvom jeg skulle finde på at lade være med at betale min kirkeskat.

Kunsten er så: Hvordan undgår vi, at friheden til at komme og gå, som man vil, bliver misforstået som ligegyldighed, reserverethed eller ligefrem kulde? Jeg tror, at udfordringen ligger i – ikke at efterligne andre måder at være

kirke på, men finde måder hvorpå vi kan eksponere det, der lige præcis gør, at du og jeg er medlem af folkekirken og ikke af en anden kirke.

Hvordan skal folkekirken være rummelig?

Jeg tror ikke, vi skal være bange for at sætte vores folkekirkekristne fællesskab lidt højere, så det kan blive den kreds, som kan slå ring om dig og mig, når vi har brug for støtte, og sætte mig fri når jeg igen kan stå selv. For at det kan ske, skal man åbne for mødesteder, og jeg tror ikke mulighederne for, hvilke mødesteder man kan skabe, er udtømte. Folkekirkens mødesteder kan blive endnu mere folkelige og blive et statement for folkekirkens væsen. Folkekirken kan være en kirke, der måske også kan rumme og huse andre kristne menigheder. Folkekirken kan stå ved, at den i det store hele har det bedst med at lade mennesker være i fred, men vi skal blive bedre til ikke at lade hinanden i stikken. Kirken skal være så rummelig, at den bliver et selvfølgeligt valg for nydanskere, og det betyder, at den skal gøre sig umage og måske ligefrem anstrenge sig indimellem – måske især når det gælder at give plads, så nye medlemmer kan være med til at forme fremtidens folkekirke. For det kunne den måske have gavn af. ■

Folkekirkens Mellemkirkelige Råd har for nylig udgivet folderen "Træd indenfor! Folkekirken er åben", der er en velkomstfolder særligt rettet mod flygtninge, asylansøgere og indvandrere, som ikke kender til hverken kirkens historie eller de traditioner, som folkekirken bygger på. Folderen findes på dansk, engelsk, arabisk, farsi og tigrinsk og kan bestilles hos Folkekirkens Asylsamarbejde ved at skrive til interchurch@interchurch.dk.

Sabine Kleinbeck

kommunikationschef i Vesterbro Sogn

KIRKENS IMAGE og nye målgrupper

Iflg. Martin Modéus kommer vi meget let til at tale om gudstjenestens form og ikke om dens værdi. Men det er en fejl, for det er netop i samtalen om gudstjenestens værdier, at vi kan begynde at skabe noget fælles. Hvorimod det er i samtalen om gudstjenestens form, at vi let bliver uenige.

En af mine bekendte gik ned med stress, fik stillet en diagnose og meldte sig ind i et netværk af psykiske syge. Samtidig begyndte han at date og spurgte ind i netværket, hvor åben han skulle være omkring sin diagnose – og hvor tidligt i forløbet, han skulle fortælle herom. Netværkets erfaring var, at det sjældent afskrækkede og anbefalede ham derfor at være åben tidligt i forløbet. Den anbefaling blev fulgt, og daten svarede: "Vi går jo alle rundt med en lille diagnose". Alt forløb såre godt, indtil den dag, min bekendte skrev, at han sad i menighedsrådet. Dét afsluttede korrespondancen.

Folkekirkens image og identifikation

Hvis folkekirken skal nå nye målgrupper, er det nødvendigt, at den kender sit "marked"; kender det folk, den er kirke for og med. Og at den har vilje til at agere på denne viden. Er den folkelige holdning, at det er lettere at acceptere psykisk sygdom end et engagement i kirken, så er det en holdning kirken må tage alvorlig og udgangspunkt i, i sit arbejde og i sin kommunikation.

Folkekirkens image er godt, vil mange sikkert mene. Og jo, folkekirkens image, når det drejer sig om den kirke, der gør noget for mennesker, der har behov for hjælp, står stadig temmelig stærkt i den folkelige be-

vidsthed. Mange undersøgelser viser, at både medlemmer og ikke-medlemmer af folkekirken, anerkender kirkens arbejde for børn og unge, for gamle, nødlidende og sørgende. Kirken bliver stadig identificeret som et sted, man går hen, når man har brug for hjælp. En kirke, som tager sit diakonale, samfunds-sociale ansvar alvorligt. Så hver gang kirken tager initiativ til at åbne dørene for mennesker, der ikke har andre steder at sove i ly af vinternatten; ikke ved, hvor de skal gå hen med deres sorg – så sympatiserer både kirkens medlemmer og dem udenfor med kirkens arbejde.

Men konsekvensen bliver, at kirken dermed oparbejder et image, som færre og færre identificerer sig med. Det kan aflæses i den fortsatte medlemsnedgang: Man ser ikke sig selv som en del af de aktive eller som en del af "de helliges klub", der tilsyneladende abonnerer på hele pakken. Og man ser heller ikke sig selv som den, der har behov for hjælp. I stedet hører man med stor sandsynlighed til en voksne gruppe af "fuzzy" (diffuse) kristne; folkekirkemedlemmer, der hverken er åbenlyst religiøse eller åbenlyst sekulære og ateistiske.

"Kirke for andre, men ikke for mig"

Begrebet "Fuzzy christianity" er introduceret af den førende britiske religionsforsker David Voas. Han er med i

ledelsen af de store europæiske værdiundersøgelser, European Values Survey. "Fuzzy-kristne" dækker over en udvikling i hele Europa, hvor kirkemedlemmer formulerer sig udogmatisk og uspecifikt om deres tilknytning til kristendommen. De hverken afviser eller tilslutter sig. En af indikatorerne på "fuzzy kristne" er, at de ikke længere lader deres børn døbe – og heller ikke præsenterer dem for kristen tradition og værdigrundlag.

Så det afgørende problem er blevet, at en "kirke for andre" ikke er en "kirke for mig". Og det er fatalt i en tid, hvor medlemskaber vurderes ud fra nytte og brug. Kirken skal derfor kunne svare tydeligt på: Hvad får jeg ud af mit medlemskab? Kan kirken ikke det, øges afstanden mellem folk og kirke yderligere, og den stille siven ud af folkekirken fortsætter.

At nå nye målgrupper handler derfor om, at flere – ideelt set alle – i sognet kan relatere sig til deres kirke – og til Gud. Hvad enten det er positivt eller negativt. Målet er IKKE, at kirken skal være fuld hver søndag, eller at mennesker bruger kirken jævnligt. Men lejlighedsvis og relevante berøringsflader, der tillader en stor åbenhed i tolkningen, helst ansigt til ansigt, vil holde døren åben mellem folk og kirke og vil kunne aflæses positivt i medlemstallets udvikling.

Det giver derfor ikke mening at definere sin målgruppe inden for de

Foto: Sille Arendt

normale (sociologiske) kategorier som alder, familieforhold, indkomst, uddannelse mv. Nye målgrupper nås ved, at kirken modigt tør se i øjnene, hvor folk er i forhold til kirkens budskab, og handle derefter:

- for at øge medlemskabet af folkekirken og fastholde det
- for at fastholde dem, der er på kanten af deres medlemskab.

Folkekirken skal derfor arbejde med følgende målgrupper:
Mennesker, der ikke er medlemmer/døbt, men som har værdier til fælles med kristendommen. Som kommer mere eller mindre fast til enkeltstående arrangementer, men som ikke ser sig selv som en del af den traditionelle folkekirkekultur; ikke ser sig som "faste kirkegængere".

I folkekirken er der aktiviteter og gudstjenester, som tiltrækker mennesker, der ikke er medlemmer – og heraf flere, der ikke er døbt. (En undersøgelse fra 2015 blandt vesterbroborgere viste, at der er en del natkirkebesøgende, mindfulnessdeltagere, babysalmesangsforældre, legestuedeltagere mv. der ikke er medlemmer/døbt.)

Til babysalmesang bliver der "hummet med" på salmer i kirkernes smukke rum, fyldt af kristne symboler. Det afskrækker ikke. Lejlighedsvist deltager man også i særligt tilrettelagte gudstjenester. Og alligevel ser gruppen ikke sig selv som "menighed", kan ikke

identificere sig med en klassisk kirkegængerkultur.

En strategisk overvejelse i forhold til dem er at styrke mødet om det fælles kristne værdigrundlag, som præsten repræsenterer. Derfor skal præster i højere grad indgå i brobygningsarbejdet, være med til at sætte et venligt, kærligt og nysgerrigt ansigt på kirken. Så at sige repræsentere kirkens tro med sin person, der hvor det ikke allerede sker. Udvikle et kærligt, forstående og nærværende akutberedskab til dåb i mødet med udøbte. Arrangere dåb i forbindelse med den form for kirke og fællesskab, de allerede er fortrolige med.

Mennesker, der har perifer berøring med kirken. Som relaterer sig til, eller har en fornemmelse for centrale kristne budskaber, men som oplever kirken og dens kristendomsformidling som værende modsætningsfyldt, tung, eller utroværdig.

Tv-serien "Fiskerne" hænger desværre ved, og det gør vores egen historie også. Mennesker er blevet såret af kirken. I et fokusgruppeinterview for et par år siden fortalte en mand i 60'erne, hvordan han læste Biblen. At han anså menneskets frisættelse i Kristus som et faktum, han prøvede at leve sit liv på. Men mødet med kirkens rum og gudstjeneste efterlod ham på bænken som et tynget menneske. Til denne målgruppe hører altså menne-

sker, som ikke er afvisende over for det kristne budskab, men som er langt på afstand af enhver form for kirkelig praksis. Og dermed også meget langt fra at relatere sig til kirken.

Her er det ultravigtigt fortsat at arbejde med kirkens udtryk, og generøst at åbne kirkens døre for alle, med former og et sprog som inkluderer og inspirerer i stedet for at skabe afstand. Konkret at udvikle tiltag i forlængelse af natkirker, pilgrimsvandring, filosofiske saloner, skilsmisse-sorggrupper, spisefællesskaber, mv. Synliggøre stedet, hvor dialogen mellem folk og kirke/præst er mulig. Og at knytte kirkens image/kommunikationsarbejde til disse initiativer. Og så skal kirken i højere grad bevæge sig ud af rummet, ud på gaden, til bydelsfester mv. Være til stede med det folk, den er kirke for og med, og derved overraske og pirke til de ofte forkerte opfattelser af kirken. Og endelig, at være åbne for samspil med andre: Kirke er, hvad du gør det til.

Det allervigtigste i bestræbelsen på at nå nye målgrupper er, at kirken er indstillet på at kende sit marked, tager folks position til kirken alvorlig og flytter sig, i mødet med den store gruppe af danskere, der hverken er åbenlyst religiøse eller åbenlyst sekulære. ■

Michael Trinskjær

kommunikationschef i Danmission, kommunikationsrådgiver og kirkekonsulent

KOMMUNIKATION OG INDHOLD skal tænkes sammen

Den rigtige cocktail af indsigt i målgrupper, udvikling af aktiviteter og dyrkning af personlige relationer er nøglen til at tiltrække flere til kirkens fællesskab.

”Vi har brugt masser af ressourcer på at booke en kendt personlighed og sætte annoncer i lokalavisen, og alligevel kommer der ikke nogen”. Selvom det er et konstrueret eksempel, så afspejler det en lettere opgivende frustration, som man ganske ofte kan støde på rundt omkring i landets kirker, når der tænkes nyt i forsøget på at nå ud til nye målgrupper og trække flere af sognets beboere til gudstjenester eller andre aktiviteter i kirken.

Der er masser af vilje til nytænkning, fordi de allerfleste sogne for længst har erkendt, at man er i skarp konkurrence om at få del i folks sparsomme fritid. I hvert fald når man vil længere ud end den trofaste skare, hvor kirkens kristne fællesskab er en naturlig del af deres personlige identitet.

Den gode nyhed er, at folkekirken står særdeles godt rustet til at klare sig godt i den konkurrence, og der er masser af eksempler på, at det kan lykkes, som man også kan læse andetsteds i dette magasin.

Helt grundlæggende nyder folkekirken godt af en tårnhøj troværdighed sammenlignet med mange andre institutioner. Der kan naturligvis være lokale forskelle baseret på særlige forhold, men flere forskellige undersøgelser viser, at de fleste danskere har grundlæggende tillid til folkekirken og de aktiviteter, der tilbydes; også selvom

mediernes indimellem byder på sensationspregede historier om medlemsflugt, gammeldags traditioner og andre problemer.

Hvordan griber vi det an?

Hvordan skal man så gribe det an i den lokale kirke, når det handler om at trække det længste strå i en situation, hvor de attraktive målgrupper kan vælge fra et overflødhedshorn af tilbud fra foreninger, skoler, idrætsklubber, teatre, musiksteder, fitnesscentre - eller blot passiv underholdning i sofaen foran skærmen?

Det korte svar er, at man skal fortsætte med at gøre det, som de fleste kirker allerede gør rigtig godt, når man udvikler tilbud til kendte, eksisterende og ”sikre” målgrupper. Her har man som regel en sikker fornemmelse af, hvad der forventes, og på den måde bliver det naturligt og instinktivt at arbejde ”brugerdrevet” og ”ud fra målgruppens behov”. Det kan være den klassiske eftermiddagscafé for pensionister, den årlige studiekreds, kirkekoncerter, babysalmesang, julegudstjenester for lokale institutioner eller noget helt andet afhængig af lokale forhold.

I de situationer er der sjældent særlig meget tvivl om udformning af indhold, tidsmæssige rammer, eller hvilke kommunikationskanaler der skal benyttes. Udfordringen for mange sognekirker opstår, når man skal begive sig ud på dybere vand og nå ud til nye målgrupper, som man ikke har så meget kendskab til eller erfaring med.

Typisk kan det dreje sig om børn og unge eller børnefamilier, fordi man gerne vil se yngre personer i kirken. Men det kan også handle om særlige grupper, som man er blevet opmærksom på, fx enlige mænd, enlige forældre, tilflyttere i nye boligområder eller lignende. I disse situationer er der en helt afgørende ting, som man skal gøre: man skal lære målgruppen at kende så godt som overhovedet muligt.

Brugerdrevet udvikling med målgrupper Fire vigtige trin

1. Tal med målgruppen og sæt dig ind i ønsker, behov og tankegang
2. Indhold af aktiviteter skal tilpasses målgruppen
3. Generel annoncering via analoge og digitale kanaler
4. Personlig rekruttering via netværk.

Lær målgruppen at kende

Den hyppigste faldgrube er, at man begynder at gætte på, hvad man skal tilbyde, og hvordan man skal kommunikere med målgruppen. Og når man gætter, så ender man som regel med at gøre det, som man selv finder nemmest.

Denne situation er ikke spor anderledes, end når en virksomhed skal finde ud af, om kunderne foretrækker rød eller blå til et nyt produkt. Kirken er naturligvis ikke en kommerciel virksomhed, men hvis ikke man spørger den ønskede målgruppe, så finder man ikke ud af, at der måske i virkeligheden er endnu flere, der gerne vil have grøn.

Den indsigt i nye potentielle målgrupper, som man opnår ved at spørge og være nysgerrig, er ikke spor anderledes end den indsigt, man har opbygget i forhold til eksisterende målgrupper. Det er bare en anden fremgangsmåde. En udfordring for mange kirker er, at det kan være ressourcekrævende og tidskrævende, men al erfaring viser, at det er en god investering. Og der findes måder at skabe indsigt på, som alle kan håndtere.

Forskellen på succes og fiasko kan være den ene meningsdanner, som folk har tillid til, og som kan få andre med sig.

Hvordan skaffer vi deltagere?

Med den nye indsigt bliver det muligt at udforme aktiviteter, der matcher målgruppens ønsker og behov. Derefter kommer næste vigtige skridt: der skal skaffes deltagere, og her er næste typiske faldgrube. Kun i ganske få tilfælde kan man anvende kirkens eksisterende og klassiske kommunikationskanaler som fx hjemmesider, annoncer, sociale medier, plakater etc. Det er lige så vigtigt at supplere med opsøgende arbejde og personlige kontakter. "Kommunikation via netværk" som man kalder det i dag.

Hvis vi igen sammenligner med kommercielle virksomheder, så skelner man her mellem markedsføring og salg.

Foto: folkekirken.dk

Hvis kirken vil nå ud til nye målgrupper, så er det helt afgørende, at man lærer målgruppen at kende så godt som overhovedet muligt.

Markedsføring gennem fx annoncer kan skabe opmærksomhed omkring et nyt godt tilbud, men selve beslutningen om at afprøve det gode tilbud sker ofte først efter en personlig kontakt med en ekspedient eller sælger. Og hvis vi er i tvivl om et produkt er værd at satse på, så lytter vi til en person, vi kender og har tillid til, som måske har erfaring med virksomheden.

Igen gælder det: kirken er ikke en virksomhed, men det er den samme mekanisme, der er i spil, når nye målgrupper skal beslutte sig for, om man vil afprøve den lokale kirkes tilbud om en aktivitet. Det er både godt og nødvendigt at annoncere via analoge og digitale kanaler, men den allerbedste investering vil være at identificere og samarbejde med en eller flere nøglepersoner med både kendskab og troværdighed i forhold til målgruppen.

Der er talrige eksempler på, at den største succes for nye aktiviteter eller nye målgrupper er opnået igennem målrettet opdyrkning af personlige relationer. Ved at sørge for at finde den eller de helt rigtige personer fra starten, får man værdifuldt input til både udviklingen af aktiviteter, til at finde de rigtige steder at kontakte målgruppen og til at hjælpe med at overbevise målgruppen. Forskellen på succes og fiasko kan være den ene meningsdanner, som folk har tillid til, og som kan få andre med sig. Find den person, og du er allerede godt på vej til at arbejde ud fra brugernes behov. ■

Sådan kan du skaffe mere viden om målgrupper

Der er mange metoder til at skaffe sig indsigt i målgruppen; fra simpelt og gratis til mere omfattende og dyrere:

- **Snak over kirkekaffen:** Tag fat i folk når de alligevel er til et arrangement i kirken. En uformel snak på 5 minutter kan være meget nyttig.
- **Individuelle interviews:** Det samme som en snak over kaffen, bare mere grundig.
- **Gruppeinterviews:** Det samme som et individuelt interview blot med 4-5 personer.
- **Simpel rundspørge på torvet:** Gå ned på torvet eller gågaden en lørdag formiddag og stil 4-5 spørgsmål til en række forbigående.
- **Spørgeskemaer i kirken:** Et simpelt spørgeskema ved døren i våbenhuset eller ved aktiviteter giver nyttig viden.
- **Opinionsundersøgelse:** Har man helt særlige behov, kan man købe en særskilt undersøgelse.
- **Sogneanalyse:** Kirkefondet tilbyder en grundig sogneanalyse med masser af guldkorn om sammensætningen af sognets borgere.

.....
Dorte Kappelgaard
udviklingskonsulent i Kirkefondet,
erhvervs-ph.d.-studerende

At skabe noget nyt – et kig ind i "mellemregningerne"

Når vi skaber noget nyt, kan vi have det som Bilbo fra "Ringenes Herre", der går ud ad døren klar på en udfordring uden at vide, hvor vejen fører hen. Ved at få indblik i hinandens "mellemregninger" kan vi få inspiration og mod til at kaste os ud på nye eventyr, eller til at standse op og reflektere over det nye, vi har begivet os ud i.

Hvordan opstår det nye?

Nye tiltag i en kirke kan komme mange steder fra. Måske opstår der en idé til et tiltag på baggrund af behov, man møder. En småbørnsforælder, der savner et øjeblik ro i en stresset hverdag; en teenageforælder, der begynder at tumle med livets store spørgsmål, nu der er kommet mere tid i hverdagen; en mand, der netop er blevet skilt og skal til at reorientere sig, en flygtning, der dukker op til gudstjeneste og søger trosmæssigt fællesskab. Behovet kalder kreativiteten frem.

Måske sidder man og kigger ud ad vinduet og ser en flok maratonløbere og tænker, hvordan kan vi kombinere motion og fordybelse. Man bliver dybt bevæget af en kunstudstilling, der sætter fokus på ensomhed og fællesskab og får lyst til at skabe oplevelser af høj kvalitet, der bringer kristendommens perspektiver på dette med. Man har været til yoga og tænker, vi må simpelthen have noget kristen kropsmeditation i gang, hvor bøn og bevægelse får lov at gå i ét.

Måske hører man om noget, der fungerer godt et andet sted og tænker "So ein Ding müssen wir auch haben". Sådan har babysalmesang, spaghetti-gudstjenester og i sin tid minikonfirmandundervisning spredt sig. Så gælder det om at finde en form, der passer

til den lokale virkelighed, men også at få drøftet, hvorfor man gør det, og hvad man vil opnå med det, så det ikke sker i blinde, formålsløst.

Nogle gange opstår det bedste ud af en egen længsel. Hvis jeg organiserer det, der giver mig glæde, styrker min tro på og tillid til Gud og livet, løfter mig ind eller ud i relationer, sætter mig i stand til at være mere af det, jeg oplever at være skabt til at være, så vil tiltaget meget muligt tiltrække folk, der ligner mig og har samme behov. Potentialet vil i hvert fald være der, fordi man lukkes ind i noget, der giver mening, frem for at være et objekt, som nogen vil hjælpe. (Jeg har lige talt med en schweizisk præst, der byggede relationer til andre hundeejere under de daglige gåture. Det endte med, at de lavede en lille husmenighed, der mødtes omkring mad, små eksperimenter omkring tro og eksistentielle temaer. Der var hunde overalt i huset og haven. Det blev hendes primære kirke, da hun selv blev teologisk forsker.)

Der findes så meget viden derude

Der findes så megen læring hos så mange mennesker rundt omkring i Danmark. Den findes i tanken og kroppen hos det menighedsrådsmedlem i et landsogn, der binder mennesker

sammen i det små. Den findes hos den præst, der eksperimenterer sig frem til nye tiltag med alle, der gider "lege". Den findes hos den, der trofast har stået for et diakonalt tiltag gennem mange år og ikke har tid eller kommunikationsveje til at fortælle den gode historie. Vi har brug for at lære af hinanden. Ikke for at kopiere hinanden, men for at få gavn af det, de andre er gået igennem, og måske få inspiration til noget, der kan få en anden form for liv, der hvor vi selv er.

Men det er for mange en udfordring at finde anledningen, tiden og måske modet til at lære af andre. Og det selv om de fleste godt kan lide at videregive deres erfaringer. I disse første måneder af min erhvervs-ph.d. hos Kirkefondet taler jeg med mange forskellige engagerede, igangsættende mennesker, ser efter temaer, der går på tværs af deres erfaringer, bl.a. for at kunne være med til at viderefremme noget af deres læring.

Hvilket spørgsmål, man fokuserer på, afhænger af øjnene, der ser

Det mest interessante er måske de spørgsmål, folk bakser med i processen. De varierer meget og går alligevel igen. Hvilken betydning har det, hvor man mødes, hvordan stedet er indret-

Foto: Istock.com

Vi har brug for at lære af hinanden. Ikke for at kopiere hinanden, men for at få gavn af det, de andre er gået igennem, og måske få inspiration til noget, der kan få en anden form for liv, der hvor vi selv er, skriver Dorte Kappelgaard.

tet, og hvor deltagerne er til stede i rummet? På hvilke måder spiller det ind, hvem folk taler med, og hvor aktivt engagerede de selv skal være? Spiller ens tro eller undren ind på den måde, man leder på? Hvordan og hvornår sætter man ord på den, eller giver andre mulighed for det, hvis man gør det, og hvorfor gør man det (ikke)? Hvordan er det gode samspil mellem ansatte og frivillige, eller mellem præster og lægfolk? Hvor meget skal PR fylde? Hvor meget skal man gennemtænke et koncept fra begyndelsen, og hvor meget går man bare i gang og ser, hvad der sker undervejs? Hvilke erfaringer har andre gjort sig?

At stille et grundlæggende spørgsmål, man ikke har svaret på, er ligesom at anerkende, at der er et vejkryds at standse op i. Alternativet ville være, at man bare tog den vej, man fik øje på først, og ikke nødvendigvis den bedste. Derfor er spørgsmål vigtige.

Udvikling med afsæt i fordybelse

Et af de spørgsmål, jeg hører en del tale om, når de er på vej et nyt sted hen, er, hvordan man kan komme fra et hektisk aktivitetsræs, hvor man bare sætter en masse bolde i søen uden at nå at overveje, hvorfor man gør det, og hvor man ikke får evalueret og lukket de ting, der måske er mindre væsentlige end andre.

Derfor forsøger vi, hvis det passer ind i processen i en kirke, at skabe rum for en fælles opmærksomhed på selve det at være kirke. Der er øjeblikke, hvor man for første gang i et menighedsråd

sætter ord på over for hinanden, hvad kirke betyder 'for mig', hvorfor man finder ro i kirkerummet, hvorfor man så gerne vil samarbejde med den lokale institution, hvilke behov i lokalsamfundet, der går én på, måske endda hvad bøn eller tro er for én selv. Øjeblikke, hvor man finder hinanden på et dybere plan end i hverdagens praktikaliteter og får en fornyet lyst til at praktisere kirke sammen midt i forskelligheder. Øjeblikke, hvor man deler perspektiver på en oldgammel bibeltekst og begynder at grine eller bliver rørt eller forskrækket eller nysgerig ved at høre, hvad den anden ser. Øjeblikke, hvor nogen siger: "Det, du siger der, er vigtigt, jeg vil gerne være med og bakke dig op".

Har vi været inde at røre ved noget, der betyder noget for den enkelte, opstår der en helt anden tilgang til det, der skal ske videre frem i kirken, end hvis vi blot begynder med en liste over alle de aktiviteter, folk godt kunne tænke sig, kirken kunne tilbyde. Det er et eksempel på en antagelse, som jeg vil tage med ind i ph.d.-forløbet.

Forskning, hvor der lyttes og eksperimenteres

Den primære metode, jeg kommer til at anvende, hedder aktionsforskning. Det går ud på, at jeg som udviklingskonsulent følger en gruppe mennesker i en kirke, som ønsker at udvikle et nyt tiltag i mødet med en målgruppe i sognet eller lokalområdet. Jeg skal understøtte processen, være en konsulent, der blander sig. Ikke ved at fortælle folk, hvad de skal gøre, men ved

at stille spørgsmål undervejs, dele erfaringer fra andre steder eller bidrage med viden og overblik, hvis det er det, situationen kalder på. Denne type forskning er per definition ganske åben – ingen ved, hvor vi ender! Forskningen består i at reflektere over det, der sker undervejs sammen med en medforsker, der har mere afstand til processerne.

Hvorfor er dette vigtigt? Det er det, fordi der mangler vidensdeling, fokus på processen, ikke bare succeshistorier om mange deltagere til et nyt event. Skal vi lære noget af hinanden, må vi lære af processen, alt det fedtede, usikkerheden, de tidspunkter hvor man ikke ved, hvilken vej, man skal gå, men finder en vej alligevel. ■

I perioden april 2017 – marts 2020 skriver Dorte Kappelgaard erhvervs-ph.d. på Kirkefondet og Teologisk Fakultet på Københavns Universitet. Formålet er at se på, hvordan man som konsulent kan understøtte kirker i at udvikle tiltag, hvor der skabes rum for eksistentielle erfaringer på et kirkeligt grundlag. Dorte er uddannet sociolog og har været ansat i Kirkefondet siden 2014.

Berit Weigand Berg
udviklingskonsulent i Kirkefondet

Fokusgruppe-interview

– en måde at lære en målgruppe at kende på

”Kirke, kend din by” – Sådan lød opfordringen fra Anton Pihl fra Vesterbro Sogn på det netop afholdte Folkekirkemøde i Aarhus. Netop det er grundtanken i et fokusgruppeinterview. Vi kan opnå et stort kendskab til vores by ved at kigge på sogneprofiler med statistikker og andre tal. Men det, som tallene ikke kan give os et kendskab til, er, hvad der er på spil blandt fx de 20-40 årige i vores sogn, når det drejer sig om deres forhold til tro og kirke

Forberedelser

Inden man går i gang med et fokusgruppeinterview er det særligt to ting, man skal bruge lidt tid på at gennemtænke, nemlig ”hvad vil vi gerne have at vide?” og ”hvem vil vi gerne spørge?”. Man kan fx som sogn have lyst til at høre, hvilket image man har som kirke i lokalsamfundet. Her kan man vælge at spørge blandt kirkegængere og andre, der allerede har vist, at de er glade ved kirken ved at komme til kirkens arrangementer. Hvis ikke man har gjort sig nogen tanker om, hvad man gerne vil spørge om, kan svarene let komme til at fokusere på de relationer, der er omkring kirken. Hvordan de har det med præsten, organister eller andre ansatte? Eller med medlemmerne af menighedsrådet eller hende fru Hansen, der har det med at sætte sig er forkert sted? Man kan også spørge

blandt dem, der er naboer til kirken. Deres svar kan let handle om kirkeklokkernes ringning og kimning eller om parkeringsforhold ved konfirmationerne. Spørger man en helt tredje gruppe – nemlig dem, der netop har meldt sig ud – så kommer svarene ofte til at kredse sig om deres egen begrundelser for at melde sig ud. Det kan være alt det, de ikke tror på, eller en præst, som har givet udtryk for noget, som den udmeldte ikke føler sig enig i.

At få et klar svar på, hvad deltagerne ønsker, der skal ske efterfølgende, er lige så vigtig, som det er vigtigt, at menighedsrådet har afstemt deres forventninger til, hvad der skal ske bagefter.

Spørgsmål/svar eller temasamtale

Når man er blevet klar på, hvad det er man gerne vil vide, og hvem man gerne vil have svarene fra, er det tid til at gøre sig nogle tanker omkring metode. Et fokusgruppeinterview kan nemlig bygges op på flere måder helt afhængig af, hvad man gerne vil bruge det til. En af muligheder er at strukturere det som spørgsmål/svar. En anden er at afvikle det som temasamtale.

Spørgsmål/svar modellen går ud på, at man på forhånd har udarbejdet

en række ret konkrete spørgsmål, som man gerne vil have svar på. For at gøre spørgsmålene tydelige kan man bruge billeder, lyde, dufte, små filmstykker og alt muligt andet, der er med til at sætte vores tanker og minder i gang. Hvis man gerne vil vide, hvordan mænd på 60+ har det med kirkerummets udsmykning, kan man samle en gruppe af disse mænd og vise dem en række billeder af blomstersætninger. Fordelene ved denne metode er bl.a., at man får svar på tiltale, men også at

man har nogle svar at arbejde videre med, også selv om man ikke nåede igennem alle spørgsmålene. Ulemperne kan være, at spørgsmålene bliver forstået anderledes, end de var tiltænkt. Eller at gruppen svarer noget andet, end det man havde forventet, og man derfor ender med nogle svar, som man ikke rigtigt føler, man kan bruge til noget.

En anden mulighed er en temasamtale. Her bringer man et tema på bordet og ved hjælp af forskellige øvelser og nogle forholdsvis enkle spørgsmål,

sætter man gang i en gruppesamtale, som man mest af blot lytter til og evt. bringer tilbage på sporet, hvis det skulle finde på at glemme sit fokus. Fordelen ved denne metode er, at gruppen får lov til at tale om de ting, som den finder relevant. Dvs. at denne type samtale ofte kan være meget engagerende og dynamisk. Den bliver dermed også enestående, idet den kommer til at handle om det, der er relevant for deltagerne, mens lige præcis den gruppe sidder sammen.

Ulempen er, at samtalen netop er et fællesskab. Man kan altså ikke efterfølgende referere til at "xx har sagt", for det der blev sagt, blev sagt af et fællesskab i en fælles samtale. Derudover er samtalen en proces, som kræver, at man bruger tid på at lave en meget bevidst opsamling, hvis man gerne vil have nogle konkrete stikord eller idéer at arbejde videre med. Både undervejs i samtalen og i slutningen.

"... Og hvad så nu?"

Med metoden klar, er der stadigvæk noget, der bør afklares, inden man møder gruppen. Nemlig spørgsmålet om, hvad man forventer, der skal ske efter fokusgruppeinterviewet. Denne afklaring er god at gøre på indbyrdes vegne, så man bliver bevidst om, hvad man har med af forventninger og håb. Et fokusgruppeinterview er fx ikke en arbejdsgruppe. Dvs. at man efterfølgende har nogle gode svar at arbejde videre med. Men der ligger ikke en færdig drejebog klar, når deltagerne går hjem, og deltagerne er heller ikke forpligtet på at omsætte deres idéer og tanker til virkelighed.

Er man et menighedsråd er denne afklaring af forventning til "nachspiel" utroligt vigtig, da man ellers kan løbe ind i, at man er uenig om interviewets værdi, fordi man havde forskellige – usagte – forventninger til, hvad der skete efter interviewet. En kommentar som: "Ja ja, de sagde en masse fine ting, men de gjorde jo ikke noget ved det" viser, at man havde forventning om, at fokusgruppen ikke kun var en interviewgruppe, men at den også var en arbejdsgruppe.

Nogle grupper vil faktisk gerne

bruges mere end bare en enkelt gang. Det kan være, at de faktisk havde meget mere på hjerte, end hvad man kunne nå at afdække ved et enkelt interview. Eller det kan være, at de er blevet nysgerrige på, hvad deres svar fører med sig. Derfor anbefales det, at man gør gruppen helt opmærksom på, at de kun har sagt ja til denne ene gang. Og når interviewet er færdigt, har de gjort præcis det, man havde

eller anden form for opsamling eller respons, efter man er taget hjem, som aldrig kom.

Bevidsthed om emnets alvor

En sådan skuffelse eller fornemmelse af ikke at blive taget alvorlig vil man altid gerne undgå blandt deltagerne. Men når vi indkalder dem som kirke er det om muligt endnu mere vigtigt. For når vi taler om ting, der handler

Foto: Kirkefondet

Hvis man vil vide mere om sin målgruppe, kan man invitere til et fokusgruppeinterview eller en temasamtale. Man skal gøre sig klart, hvad det er, man gerne vil have svar på, og hvem målgruppen skal være.

håbet på, at de vil. Men man kan samtidigt godt præsentere flere muligheder bagefter, som hver enkelt

af deltagerne kan tage stilling til. Nogen har måske lyst til at modtage nyheder/invitation til den type arrangement, som man fx har haft en temasamtale om. Andre kan have lyst til at fortsætte i en slags ekspertpanel. Nogen vil måske ligefrem inviteres ind i en arbejdsgruppe, der tager udgangspunkt i fokusgruppens svar.

At få et klar svar på, hvad deltagerne ønsker, der skal ske efterfølgende, er lige så vigtigt, som det er vigtigt, at menighedsrådet har afstemt deres forventninger til, hvad der skal ske bagefter. Man kan let blive skuffet som deltager, hvis man havde en forventning om, at ens svar skulle afføde et direkte og konkret tiltag i kirken, og det så udebliver. Eller hvis man venter på en

om kirke og tro, er det vigtigt at være opmærksom på, at vi arbejder med spørgsmål, der berører deltagerne. Vi er ofte inde og røre ved hjerteblodet. Ethvert fokusgruppeinterview er bedst tjent med at ske i nogle trygge rammer. Det gælder både lokalet og samtaleformen. Men når der kommer tro på bordet, er det også vigtigt, at vi forstår at lytte med respekt til hinanden.

En måde at gøre det på er ved at bygge interviewet op på en måde, der ligger vægt på, at alle har ret til at tale og lytte. Nogle steder vælger man at lade moderatoren være den, der må stille spørgsmål. Andre steder gives der plads til, at deltagerne også gerne må stille uddybende spørgsmål. Men grundlæggende handler disse interview om at høre, hvad hinanden tænker, føler og mener, og her findes der ingen rigtige svar. ■

Ole Pihl

sognepræst i Brændkjærkirken, Kolding

MASKULINITET OG FEMININITET

- om kønsbevidsthed i folkekirken

Folkekirken prydes i dag af et væld af blomstrende særgudstjenester og aktiviteter, der målrettes forskellige aldersgrupper, begivenheder, institutioner mv. Denne udvikling har også frembragt kønsopdelte arrangementer for både mænd og kvinder f.eks. kirkelegestue for mødre på barsel, mandehørm eller pilgrimsvandring for mænd. Man skulle tro, at det ligger ligetil at kønsopdele. Men når man taler om mænd og kvinder, maskulinitet og femininitet bliver det let en kampplads. Derfor er en øget forståelse af kønsbegrebet vigtig.

For bare 60 år siden var kønsrollerne klare, men kønsrollerne har ændret både karakter og indhold siden da. I løbet af 100 år har vi oplevet kvinderne få stemmeret, uddannelser og blive aktive på arbejdsmarkedet. Vi har oplevet kvindefrigørelsen i 1960'erne, ligestillingskamp med ligestillingsministre fra 1999 og ændrede familiestrukturer. Vi kan på bibliotekets hylder finde metervis af kvindefrigørelses- og feminismlitteratur, men endnu kun centimetervis af maskulinitetslitteratur.

Vi er midt i en kønsbevidsthedsgørelse

Ifølge skabelsesberetningen skabte Gud mennesket og derefter kvinden, hvilket historisk har betydet, at der har været en grundopfattelse af, at der kun er ét køn, nemlig kvinden, modsat mennesket. Denne livstilgang er først de sidste 100 år blevet udfordret på dets ordlyd og for alvor først efter 1960'erne, hvor

kvindefrigørelsen og feminismen trak i arbejdstøjet med henblik på at definere sit eget køn og kønsværd. Dermed blev der sat en proces i gang, som de sidste 50 år har ændret de gamle kønsrollemønstre. Og først i løbet af 1990'erne, hvor ligestillingsdebatten tog fart begynder maskulinitetslitteratur at komme frem. Manden er nu kommet på banen i et forsøg på at nydefinere sit køn. Manden er vågnet op og spørger sig selv: Hvad er det egentlig at være mand, og ikke bare menneske? Og denne opgaven er vigtig, da ligestillingsdebatten begyndte at trække i en retning af enshed, hvor kønnene blev udvisket. Vi så det i Sverige, hvor man på et tidspunkt indskrev børn i børnehaverne som høn og ikke han eller hun. Vi er altså midt i en kønsbevidsthedsgørelse, hvor der er to køn og ikke bare mennesket og kvinden. I denne proces er kvinden foran, så der er i høj grad brug for, at manden træder i karakter og begynder at forholde sig til sit køn.

Fokus på klassiske feminine og maskuline dyder

Manden er, ligesom kvinden, i dag på mentalt overarbejde. For vi er midt i den historisk største og hurtigste forandring af kønsrollemønstre. Familieværdier, samfundsværdier og livsværdier ændres, flyttes og erfares på både godt og ondt. Engang var mandens rolle at være forfæderen, forsørgeren og forsvareren, mens kvindens rolle lå i evnen til at føde, give omsorg og give næring. Sådant er det ikke længere. Vi deles nu om rollerne og bytter funktioner, som det passer i forhold til arbejds- og familieliv.

Derfor giver det ikke, som tidligere, mening kun at omtale køn med henvisning til fysiologisk køn, altså krop og kromosomer. Det giver i dag bedre mening at tale om køn ved at tale om klassiske feminine dyder og klassiske maskuline dyder i stedet for at tale om mænd og kvinder. Ved at dykke ned i sociologisk teori om køn kan vi analy-

Fokus på en større kønsbevidsthed bør derfor ses som et redskab til at kunne blive klogere på kirkens arbejde.

Foto: Isoaek.com

sere kirkens arbejde ud fra de klassiske mandlige og feminine dyder. Fokus på en større kønsbevidsthed bør derfor ses som et redskab til at kunne blive klogere på kirkens arbejde.

Bliv klogere på folkekirken ved større kønsbevidsthed

Set ud fra et folkekirkeligt perspektiv blev den første kvindelige præst indsat i 1948. I 2010 tippede vægten mellem kønnene over med 50,6% kvindelige præster. En lignende udvikling ses på landets skoler, gymnasier og universiteter. Denne udvikling har naturligvis afspejlet sig på kirkens gudstjenester, aktiviteter og udtryk, og det kan let observeres, at der ofte sidder flere kvinder end mænd på kirkebænkene og ved kirkens aktiviteter. Med over 50% kvindelige præster og en endnu højere %-del kvindelige kirke- og kulturmedarbejdere, og med det faktum, at kvinder trods alt er de primære bæ- rere og udøvere af de feminine dyder,

er folkekirken i dag beriget med en forøgelse af klassiske feminine dyder både i gudstjenesten, aktiviteter og i sit udtryk. Det ses af et øget fokus på dialog, børn og unge, undervisning, korarbejde samt sociale caféer og udvidelse af både diakonalt arbejde og omsorgsarbejde. Folkekirken er blevet beriget ved denne feminisering, men de klassiske maskuline dyder er i bedste fald blevet nedtonet, så det i folkemunde lyder, at kirken kun er for kvinder og bløde mænd.

De senere år er der dog vokset flere forskellige typer af mandegrupper frem i et forsøg på at åbne kirken mere for mænd. Det er både gode og berigende aktiviteter med mænd som målgruppe. Men med al respekt løser det jo ikke folkekirkens udprægede mangel på klassiske maskuline dyder i sit arbejde og udtryk. Maskuline dyder som målrettethed, handlekraft, projektorientering, ære, ledelse, mod, risi-

kovillighed og synlighed vil kunne berige folkekirken og tilmed tiltale mange mænd.

Vi skal turde være målrettede og spørge: Får vi noget ud af det? Giver det vi laver og den måde vi gør det på

Vi skal blive bedre til målrettet, enkelt og synligt at formidle hvad der er vi vil, hvorfor vi gør det, og hvor vi vil hen med det. Og samtidig skal vi have mod til at fortælle om, hvad vi har opnået. Med andre ord skal vi have mod til at fortælle den gode historie!

mening? Hvad er vores vision og mål? Er vi modige nok i evangeliets forkyndelse? Også til at afprøve nyt og lave de nødvendige ændringer? En sådan tilgang til folkekirkens gudstjenester, aktiviteter og udtryk vil kræve både risikovillighed og handlekraft. Folkekirken har i dag en stor programflade

med masser af berigende gudstjenester og aktiviteter, men programmer har feminin karakter, mens projekter har maskulin karakter. Et projekt bygger altid på et synligt og klargjort mål. Hvad vil vi opnå? Og hvordan ønsker vi at komme derhen? Programmer har ikke altid karakter af et større synligt mål, men er nærmere en række af enkeltstående berigende oplevelser. Ser vi på folkekirkers hjemmesider og kirkeblade vil vi hurtigt erfare, at det der her formidles i høj grad er programflader og ikke projektbeskrivelser. Vi kan derfor gøre folkekirken mere maskulin ved at øge vores fokus på projekt-folkekirken. Vi skal blive bedre til målrettet, enkelt og synligt at formidle, hvad det er vi vil, hvorfor vi gør det, og hvor vi vil hen med det. Og samtidig skal vi have mod til at fortælle om, hvad vi har opnået. Med andre ord skal vi have mod til at fortælle den gode historie! Det er nemlig maskulint at være stolt over det, vi gør. Vi skal fortælle vores gode historie med ære og værdighed. På samme måde øges maskuliniteten i folkekirken også hver gang der i offentligheden med ære, værdighed og meningsfulde deltagelse i værdidebatter og etiske drøftelser. En større tydelighed, målrettethed og ledelse i offentligheden vil derfor øge folkekirkens maskulinitet.

Ved at tale om klassiske maskuline dyder og klassiske feminine dyder kan vi således blive klogere på, hvad klassiske feminine dyder beriger kirkens arbejde med, ved f.eks. dialog og fokus

på børn og familie, og hvordan vi fortsat kan berige folkekirken ved at fokusere på klassiske maskuline dyder, som f.eks. mod og målrettede projekter. En større bevidsthed om disse dyder vil derfor kunne inspirere og berige folkekirken. ■

Lars Buch Viftrup
tidl. sognepræst i Skanderborg
Pr. 1. september ph.d.-studerende

Lækker mad, livsfortællinger og social omsorg MANDEKLUB i Skanderborg sogn

En overvældende succes

Vi havde sat os for, at det ville blive en succes, hvis der var tolv medlemmer i mandeklubben. Vi havde lagt kød på grillen ud for døren til kirkecentret, så røg og duft bredte sig ud i landskabet. Imens kom den ene mand efter den anden forsigtigt hen imod os og hilste. Flere af dem sagde senere, at de var bange for, at de var de eneste, der ville dukke op. Da alle havde sat sig, kunne vi tælle til 33 mænd i alderen 60+. To måneder senere var der 50, og vi måtte påbegynde en venteliste.

Forarbejdet og konceptet

Forud for dette var gået et grundigt forarbejde med at finde ud af, hvordan en sådan mandeklub skulle se ud.

Elmer Lauridsen, som lige var gået på pension, og hvis kone sad i menighedsrådet, havde taget kontakt til mig, fordi han havde hørt, at jeg tidligere havde vist interesse for en sådan mandeklub. Han havde deltaget i nogle af kirkens aktiviteter og konstateret, at 80% af deltagerne var kvinder. Hvad laver mændene til disse i øvrigt glimrende arrangementer? Hvordan får man dem til at deltage?

Vi diskuterede, tog på inspirations-ture, deltog i en kursusdag om emnet. Sammen blev vi enige om et koncept, hvor vi lagde os fast på at kalde det en klub. Det indebærer, at man skal melde sig ind, hvis der er plads, og man melder fra, hvis man ikke kan komme en enkelt gang. Vi starter kl. 18.00 med

velkomst, som kan indebære et eller andet kort, inspirerende eller sjovt indslag, herefter aftensmad. Hver anden gang trækker man et bordnummer, så man møder nye mennesker, men også kan finde sammen med nogen, man kender. Efter maden er der hver anden gang et foredrag, hver anden gang et indlæg fra en af klubbens medlemmer, en livsfortælling, der kan vare fra 20-45 min. Her kan man fortælle om en periode eller en særlig interesse i ens liv eller hele ens liv, og lidt efter lidt lærer vi således hinanden at kende også på denne måde. Herefter er der kaffe og kage, som medlemmer af gruppen har bragt med hjemmefra. Klokkeren ni slutter vi af. Og endelig så har vi hvert år i juni en heldags sommerudflugt.

Da konceptet var på plads, det er blevet justeret lidt undervejs, inddrog vi tre mænd yderligere i en arbejdsgruppe, lavede program for det første år, fik taget billede af os to initiativtagere storsmilende overfor hinanden vedhæftet en pressemeddelelse, som blev trykt i de lokale ugeaviser. Resultatet var overvældende. Og det er der givetvis flere grunde til.

Grunde til succes

Den ene er nok, at der er et behov for, at mænd mødes, som blot kræver, at formen også matcher. Den anden grund er, at arbejdsgruppen bag mandeklubben gør et forbilledligt arbejde. Ikke alene laver de lækker, ja udsøgt

mad, hver gang til alle 50 mænd, og de hygger sig med det. Form og indhold bliver vendt og drejet. Hvad kan vi gøre anderledes? Hvorfor gør vi, hvad vi gør? Elmer er den store drivkraft, som finder på opskrifter, sørger for indkøb, sørger for at samle op og få diskuteret, hvordan det går, og i det hele taget er en samlende kraft for hele gruppen. Denne styring af processen er afgørende, og det kræver både tid og særlige kompetencer.

Som præst har jeg kun en sjælden gang imellem tid til at lave mad. Jeg er med i arbejdsgruppen og giver mit besyv med. Jeg deltager i arrangementerne og taler med klubbens medlemmer. Ind i mellem holder jeg et foredrag. Ofte har jeg lige et par bemærkninger om, hvad der i øvrigt sker i kirken. Men ellers er det de frivillige, der kører det hele. De 50 deltagere giver udtryk for, at det er fantastisk at få lov til at komme der og få så god en behandling. Men de bliver også inddraget ved at bage kage og ikke mindst ved at skulle fortælle om deres liv. Jeg lagde selv ud med en livsfortælling, herefter Elmer, og på den måde gik vi foran med at

finde modige mænd til det. De bliver også rådført om, hvilke emner og foredragsholdere de kunne tænke sig. Efter to år lavede vi en grundig evaluering sammen med medlemmerne, så vi kunne justere ind, hvis der var behov. Det er jo medlemmernes klub!

Præstens og kirkens rolle

At det foregår i et kirkecenter, og at der er en præst med i arbejdsgruppen gør en forskel, men er jo ikke nødvendigt. Vores hensigt har været at skabe et socialt forum, hvor mænd kan hygge sig, skabe relationer og blive inspirerede. Det er vigtigt, at foredragsem-

Jeg mærker som præst en tydelig interesse i de store og svære spørgsmål i livet, og at mandeklubben har medført en interesse i andre af kirkens tilbud.

nerne ikke bare skal være kirkelige, teologiske, og at jeg som præst ikke stiller mig op og holder andagt hver og hver anden gang. Det kirkelige er på denne måde meget nedtonet eller

indirekte. Men efter tre år kan vi mærke, hvor meget klubben er kommet til at betyde for dens medlemmer. Det bliver særligt tydeligt, når nogen bliver syge eller dør. Man er ikke længere alene, og man kender nu en præst. De fleste mænd er ikke tidligere kommet til kirkens øvrige arrangementer, men placeringen i kirken er alligevel en markør, som man godkender og har en interesse i. Jeg mærker som præst en tydelig interesse i de store og svære spørgsmål i livet, og at mandeklubben har medført en interesse i andre af kirkens tilbud. For nogle af mændene bliver kendskabet til mig som præst pludselig vigtigt, når der kommer sygdom eller død ind i livet, eller der er brug for en kulturpersonlighed i nogle af de andre sammenhænge, de bevæger sig i. Den sociale eller diakonale

side af klubben er det afgørende, mens det mere eksplicit kirkelige, som kan følge med, er en indirekte følgevirkning, som opstår, når det opstår. ■

Thomas Gylnæs Nielsen
sognepræst i Risbjerg Kirke i Hvidovre

”Middag for to” i kirken

Ideen til ”Middag for to” er udsprunget af et ønske om at være kirke for den generation, som er i 20’erne, 30’erne og 40’erne. Ofte er denne generation gode til at komme i kirke sammen med deres børn, så de kommer gerne, når der er børnegudstjeneste. Men hvordan kan vi være kirke for denne generation, når det ikke handler om deres børn – men derimod dem selv? Hvordan kan vi gøre kirken relevant for denne gruppe, så de føler sig set og forstået samtidig med, at vi kan tilbyde nogle rammer, hvor de får mulighed for at blive klogere på det liv, de lever?

Vi ved, at lige præcis denne gruppe er nogle af de sværeste at få i kirke, fordi deres liv er fyldt med arbejde og karriere, børn og alle mulige praktiske gøremål for at få en hverdag til at hænge sammen. Så hvis vi skal få denne gruppe i kirke, så skal vi byde ind med noget, som kan være en mangelvare i en fortravlet børnefamilies hverdag. Og dette kan netop være den gode samtale imellem de to. For når hverdagen kører i højeste gear, hvornår er det så lige, man får sat sig ned og får talt ordentlig sammen – som par?

Dér kan vi som kirke have en betydning for parrene. Ikke fordi vi er eksperter på deres liv – men ved at sætte nogle rammer for deres samtale – så kan vi som kirke skabe rum og plads for den gode og nødvendige samtale, som ethvert parforhold har brug for. Så de egentlige eksperter på deres liv, ikke er os som kirke, men derimod dem selv. Vi skaber rummet og sørger for den gode mad, mens parrene selv bestemmer, hvad der er vigtigt at tale om.

8 par inviteres

Rent praktisk vælger vi 8 par ud, som vi enten har talt med inden deres bryllup, eller inden deres barn blev døbt. Det er alle par, som allerede har valgt kirken aktivt til og derfor også kender os som præster. Alle 8 par får en personlig invitation, hvor vi inviterer til

”Middag for to” og vi gør meget ud af, at det er dem som par, der er i centrum denne aften – så der ikke er tale om, at parrene indbyrdes skal dele erfaringer fra deres liv. Derfor sørger vi også for, at der er god afstand imellem bordene, hvor parrene sidder, så ingen føler sig overhørt af nabobordet.

Samtidig får parrene at vide i invitationen, at den 3 retters menu, som vi byder på, ikke koster noget, men at de i stedet kan bruge pengene på en babysitter, og at ”Middag for to” begynder kl. 19.00 og slutter senest kl. 21.30, så de både kan komme hjem og afløse babysitteren og være klar til arbejde næste dag.

Vi giver et bud på samtaleemner

Aftenen begynder med, at parrene mødes i kirkerummet, hvor vi byder på en velkomstdrink, og de får mulighed for at hilse på hinanden. Der er i alt stillet 9 borde op med god afstand til hinanden. Ved det sidste bord sidder de to præster.

Inden hver ret – 3 i alt – giver en af præsterne et bud på, hvad parrene kan tale om. Men vi gør meget ud af, at hvert par selvfølgelig er frit stillet i forhold til, hvad de synes, der er vigtigt at tale om. Det første bud på et

emne, som parrene kan tale om under forretten er forelskelse/kærlighed. Parrene bliver opfordret til at tænke tilbage på de første møder med den anden, og hvad det var, som gjorde, at man faldt for den anden. Det næste emne, som parrene kan tale om under

hovedretten, er værdier. Hvad er vigtigt i ens liv – sammen med den anden? Det sidste emne, som parrene kan tale om under desserten er forventning. Hvor vil vi gerne være på vej hen – sammen?

”Middag for to” slutter af med, at alle par i fællesskab får mulighed for at fortælle om aftenens forløb. Har det været givende at kunne tale sammen med sin kæreste/ægtefælle i de rammer, vi som kirke har sat op og hvad gjorde det ved deres samtale, at den foregik i kirken? ■

Foto: Suste Bonnén

Søren Kjær Bruun

cand.teol. og ph.d., studenterpræst på Frederiksberg Campus og sognepræst ved Sct. Thomas kirke, erfaren løber og Kierkegaardkender

LUTHERLØB på Frederiksberg

Reformationen er ikke kun et historisk vendepunkt, det er også en begivenhed, der kan sætte mennesker i bevægelse. Studenterpræsterne og Folkekirken på Frederiksberg indbød derfor alle byens borgere til en anderledes bevægelig fejring af 500 årsjubelæet med mulighed for at få mere at vide om sammenhængen mellem Den Danske Folkekirke og Martin Luthers liv og historie.

Lutherløbet

Søndag den 11. juni kl. 14.00 satte borgmester Jørgen Glenthøj Lutherløbet i gang fra Lindevangsparken på Frederiksberg. Forinden havde stand-upkomiker Sebastian Dorset sørget for opvarmning og smil på læben hos 110 løbere, som dernæst begav sig ud på behagelige 5 km gennem Frederiksbergs solbeskinnede gader og forbi Lindevang kirke, den katolske Sct. Mariae kirke samt Flintholm kirke. Ved Lindevang kirke sørgede præsterne for milde ingefærshots. Overalt på ruten stod der med farverigt kridt navne og stikord, der mindede løbere og tilskuerne om den historiske begivenhed. Løbet var resultatet af mere end et års forberedelser samt et godt og frugtbart samarbejde mellem Studenterpræsterne på Frederiksberg Campus og Folkekirken på Frederiksberg på den ene side og Frederiksberg Kommune og Frederiksbergdagens ledelse på den anden side.

En bevægelig fejring

I Lindevangsparken var der opstillet 4 pavilloner. Her kunne man blandt andet møde Københavns biskop Peter

Skov-Jakobsen og Frederiksbergs provst Kirsten Jørgensen og få sig en snak om reformationens hvem, hvad og hvor. Der var også mulighed for at se eller købe nogle af årets mange bøger om Martin Luther og reformationen og få sig en kop gratis kaffe eller te. Voksne kunne købe et glas godt og køligt Lutherøl fra Ribe Bryghus. Det var muligt at tilmelde sig løbet op til en time før start. Lutherløbet blev generøst støttet af Frederiksberg Provsti, Frederiksberg Kommune og ikke mindst Frederiksbergfonden, som prioriterer opvækst, oplevelse og medborgerskab på Frederiksberg.

Et løb for alle

Lutherløbet var for alle, som havde lyst til at bevæge sig sammen med andre. Løbets yngste var Filippa på under et år, som fik en fin tur i sin fars og mors løbevogn. Ældresagen var også repræsenteret side om side med studerende, børnefamilier, viceborgmester Morten Jung, løbere fra FIF og gæsteløbere fra Team Kvik Tri på Amager og mange

Foto: Maj-Britt Boa

andre fra Frederiksberg. Tilbage i Lindevangsparken kom både store og små flot i mål – nogle af børnene med en is i hånden. Og alle fik, udover en tiltrængt forfriskning på en sjældent varm junidag, en medalje med Lutherrosen overrakt af provsten og en goodiebag med Alexander Tengbjergs lille bog "Luther – Historien om en reformator", et par Lutherpostkort og en sød ting til ganen.

Ruten var åben 50 minutter og kunne gennemføres i småløb eller rask gang. Martin Luther er årsag til, at frihed, åbenhed og fællesskab har præget Den Danske Folkekirke på tværs af dens mange forskelligheder og meninger. På denne fine sommerdag i juni blev Lutherløbet anledning til et uformelt møde mellem mange forskellige mennesker, og alle fik mulighed for at bevæge sig frit på kryds og tværs af de ellers gængse og ind i mellem alt for velkendte grænser og skel. ■

Hanne Lundsgaard
sognepræst i Sundkirken på Lolland

GLAD-gudstjenester

– for og med unge og voksne udviklingshæmmede

Forhistorien

I 2014 kontaktede sognemedhjælper Erik Christophersen fra Nykøbing F mig og spurgte, om jeg ville være med til at lave ”noget” for udviklingshæmmede (mennesker med særlige behov). Erik havde talt med en pædagog i kommunen, som mente, at der blandt udviklingshæmmede unge/voksne var et åndeligt behov, som kirken ikke tog tilstrækkeligt hånd om. Erik havde også selv kontakt med en ung udviklingshæmmede mand, som efterspurgte kirkelige aktiviteter for ham og andre unge udviklingshæmmede.

eller møder? For unge (over konfirmationsalderen) eller for voksne? Vi var enige med pædagogen, at blandt unge og voksne udviklingshæmmede findes et åndeligt behov, som vi i folkekirken ikke svarer på.

Vi var også enige om, at vi ville gøre noget, men vi måtte være flere om det. I januar 2015 afholdt vi et ”stormøde” for interesserede. Pædagoger/kontakter fra kommunens bo- og naboskaber og aktivitetstilbud, repræsentanter fra LEV, præster, kirkemedarbejdere, frivillige m.fl. På mødet blev der brainstormet om både form og indhold, muligheder og begrænsninger.

mede i forvejen kommer i kirken til højtiderne (særligt jul). Gudstjenesterne holdes i Sundkirken, som er ny og handicapvenlig. Sundskolen er nabo til Sundkirken, så de unge derfra kan let komme. Jeg kontaktede præsterne i kommunen for at få flere med på ideen. Vi har i hele forløbet været 2-3 præster, 2 sognemedhjælpere og 2-3 frivillige om gudstjenesterne.

I april og maj 2015 kontaktede vi flere bo- og aktivitetssteder, værksteder og skoler med et konkret tilbud om det, der undervejs blev navngivet GLAD-gudstjenester. GLAD-konceptet kendes fra TV-GLAD, GLAD-design og andre tiltag for udviklingshæmmede. Navnet GLAD-gudstjeneste signalerer noget positivt, og vi prøver altid at finde balancen mellem glæde og alvor. De udviklingshæmmedes spontanitet giver os andre meget, ofte også meget glæde.

Hvis ikke GLAD-gudstjenesterne fandtes, ville de udviklingshæmmede mennesker, som deltager, ikke komme til gudstjenester – og det er jo tankevækkende.

Jeg underviser udviklingshæmmede konfirmander fra Sundskolens centerklasserække, og Erik tænkte, at jeg måske kunne være interesseret i et samarbejde. Forslaget lød på en ”mellem-sognelig” aktivitet.

De udviklingshæmmedes bopælsogne, skole- og arbejdsdistrikter passer sjældent sammen med sognegrænserne. Mange steder er det desværre sådan, at ingen føler sig forpligtede overfor disse folkekirkemedlemmer, og ikke sjældent falder de mellem flere stole. Vi er helt ligeglade med, hvem der formelt hører til hvor. Alle er velkommen og bør mødes af folkekirken.

Vi snakkede lidt frem og tilbage om ideer og muligheder. Gudstjenester

Arbejdet er altså opstået ud fra et behov. Et behov blandt nogle mennesker, som for manges vedkommende slet ikke selv kan råbe op om ønsker og behov, de er derimod afhængige af, at andre tager vare på deres liv, også deres åndelige liv.

Planerne videreudvikles

Vi blev efter mødet enige om at arbejde videre med en model med 4 gudstjenester om året en hverdagsformiddag uden for ”højtidsæsonerne”. Hverdag fordi de udviklingshæmmedes personale bedst kan hjælpe på hverdage (fremfor søndage). Uden for højtiderne, a.h.t. vore egne ressourcer, men også fordi en del udviklingshæm-

Konceptet

Vi har siden da udviklet konceptet og har et fast og genkendeligt skema. De 4 årlige gudstjenester holdes på onsdage kl. 10. Samarbejdet går på tværs af sogne- og provstigrænser og er båret af vores lyst til at gøre noget ved de unge og voksnes åndelige behov. Bag os står to velvillige menighedsråd, hvor det ene sogn stiller med fast organist og det andet med fast kirkesanger. Vi mener, det er vigtigt med stor genkendelighed, dvs. det i vidt omfang er de samme præster, ansatte og frivillige, man møder, når man kommer til gudstjenesterne. Vi opfatter os som et team, og alle bliver præsenteret med navn hver gang. Vi har udviklet en enkel og genkendelig liturgi, hvor 2 af

de 4-5 salmer hver gang er de samme. Vi inddrager altid flere sanser. Der er både noget for synet og hørelsen, vi bruger fagter og tegn og bevægelser. Vi bruger vores fantasi og almene iderigdom, og vi er ikke bange for at prøve noget nyt. Vi formidler bibeltekster via drama, billeder og lign. Vi har opdaget, at det er vigtigt at være tydelige omkring, hvornår vi spiller en rolle (Jesus fx), og hvornår vi er os selv. Det markeres f.eks. ved at tage tøj på (rolle) og af (os selv igen). Dagens tekst læses altid, fx med Den Nye Aftales ordlyd. Det har fra starten været vigtigt for os at pointere, at det ikke er børnegudstjenester, men gudstjenester for unge og voksne. Det betyder, at der skal tales forståeligt, uden at der tales ned til deltagerne. Det er naturligvis en balance, men vi finder det vigtigt også at ramme de voksne og mere tæn-

somme deltagere. Vi har hver gang et led, hvor præsten tænder lysene på den 7-armede lystestage, mens deltagerne foreslår, hvad vi skal tænde lys for og bede for. Når de 7 lys er tændt beder jeg en (fri) kirkebøn, hvor de 7 emner indgår. Ved gudstjenesterne holdes der nadver, hvor mange deltagere. Forløbet vises på powerpoint med alle gudstjenestens led og salmeteksterne. Dagens postkort uddeles til sidst med billede og kort tekst, så man kan fortælle om oplevelsen, når man kommer hjem, eller andre kan spørge ind til den, når de ser kortet.

Efter gudstjenesten er der kaffe, te, saft, brød, frugt og samvær (også her er det godt med handicapvenlige faciliteter). Der er god tid til samtaler, spørgsmål og nærmere kendskab til hinanden. Ofte kommer der

vigtige emner på bordet, og mange har stort behov for at snakke med os, der "står foran" i kirken.

Status

Vi har været mellem 25 og 60 deltagere indtil nu. Vi er ikke i tvivl om, at vi har ramt et behov. Deltagerne er afhængige af, at pædagoger eller andre tager dem med. Vi har oplevet stor velvillighed og engagement fra pædagogerne. Samarbejdet med dem er vigtigt både for de udviklingshæmmede og for os, ellers kunne det ikke lade sig gøre. Deltagerne kommer pt. fra Sundskolen (fortrinsvis de ældste børn, fra 14 til 18 år), fra Marie Grubbe-skolen (STU – 18-25 år), enkelt-deltagere fra bo- og nabolag m.fl. Vi har et par faste søndagskirkegængere, som selv har taget initiativ til at tage deres udviklingshæmmede naboer med til GLAD-gudstjenester.

Hvis ikke GLAD-gudstjenesterne fandtes, ville de udviklingshæmmede mennesker, som deltager, ikke komme til gudstjenester – og det er jo tankevækkende. Konceptet er åbent og frit, der er plads til alle slags mennesker, også de skæve og de som ikke opfører sig helt

efter bogen. Det giver en særlig dynamik og gør, at gudstjenesterne opleves positive og glade. Vi bliver beriget og går hjem med oplevelsen af, at dette er et overordentlig meningsfuldt arbejde. Også mennesker uden handicap er velkomne, og flere har oplevet glæde ved fællesskabet.

Ingen af os initiativtagere havde på forhånd særlige forudsætninger eller "forskningsresultater" bag os. Nogen af os har lidt erfaring med målgruppen fra undervisning og andet arbejde. Men det er efter min bedste overbevisning ikke afgørende. Det vigtigste er at have lysten og modet til at kaste sig ud i det. Jeg mener, at mange flere sogne og provstier bør tage denne meningsfulde opgave på sig. Det bør vi gøre, fordi alle mennesker – også de udviklingshæmmede – har behov for, at deres åndelige behov bliver taget alvorligt, så de kan føle sig mødt og velkomne i folkekirken og i det kristne fællesskab i det hele taget. ■

Ved GLAD-gudstjenesterne formidles bibelteksterne via drama, billeder og lign. Det er vigtigt at være tydelig omkring, hvornår de involverede spiller en rolle (Jesus fx), og hvornår de er sig selv. Det markeres f.eks. ved at tage tøj på (rolle) og af (os selv igen). Her er det beretningen om Zakæus, der bliver dramatiseret.

Pernille Hornum

sjælesørger og daglig leder af "Sjælesorg på Nettet"

Hvor mennesker er, skal folkekirken også være

"Sjælesorg på Nettet" (SPN) er folkekirkens digitale online-tjeneste til alle, der måtte ønske en sjælesorgssamtale. "Sjælesorg på Nettet" er mobilt i den forstand, at hvis du har din smartphone eller iPad ved hånden, kan du ved at klikke dig ind på Sjælesorg.nu i åbningstiden chatte med en præst alle vegne fra, på gaden, i bussen, i toget, på arbejdspladsen, i frikvarterne, fra dit hjem.

I 2013 blev der taget initiativ til at åbne en virtuel portal til sjælesorgen. Landets biskopper nedsatte en arbejdsgruppe bestående af såvel præster, psykologer, it- og kommunikationseksperter, som udarbejdede en rapport som lagde op til et tre-årigt pilotprojekt. I 2016 blev det med Kirkeministeriets godkendelse af projektet og en finansiering på 8,3 mio. kr. over en 3-årig periode fra Fællesfonden og landets ti stifter, muligt at realisere en organiseret folkekirkelig online chatline.

Tanken bag

Tanken bag initiativet er, at folkekirken skal være der, hvor mennesker er. Mere end 92% af danskerne har online adgang, og mere end 87 procent er online hver dag. Så det er helt afgørende at folkekirken også er tilstede på nettet med et tilbud om sjælesorg.

"Sjælesorg på Nettet" (SPN) ønsker at bringe sjælesorg ind i den almindelige danskers hverdag via internettet samt gøre opmærksom på folkekirkens generelle tilbud om sjælesorg, så enhver, der søger svar eller ønsker sjælesorg (som betyder omsorg for sjælen), at tale om identitet, sygdom og lidelse, sorg og tab, skyld og skam, håb og fortvivlelse, kærlighed og glæde, bliver gjort bekendt med muligheden for en

samtale med en præst om åndelige og eksistentielle spørgsmål. En sjælesorgsamtale på nettet er et tilbud til det menneske, hvis livsmod og livslyst er truet. Samtalen er en mulighed for at finde ny forståelse af sit liv, få kastet et nyt lys over ens livssituation, et rum for lindring og trøst, også den trøst, der ligger i, at nogen er til stede og nærværende, der hvor ingen trøst synes mulig. SPN skal være folkekirkens tilbud om online menneskeligt nærvær for det menneske, der er i eksistentiel krise på grund af ydre begivenheder, er fortvivlet i sin egen eksistens eller er anfægtet i sin tro.

Pilotprojektet "Sjælesorg på Nettet" har to overordnede formål:

1. Oprettelse af selve online-portal, så alle danskere har mulighed for at kontakte præster for en digital sjælesorgssamtale.
2. At "rebrande" begrebet sjælesorg og derved øge folks bevidsthed om, hvad sjælesorg er, og at det er muligt at samtale med præster både ansigt til ansigt med den lokale sognepræst og nu også på internettet.

Styregruppen består af landets biskopper, og Aalborg Stifts biskop, Henning Toft Bro er formand. Derudover er der en projektgruppe og en ansat daglig leder og sjælesørger. Der er yderligere

fire halvtids ansatte præster til at varetage sjælesorgssamtalerne, og desuden vil der med tiden blive tilknyttet frivillige sjælesørgere. "Sjælesorg på Nettet" er forankret i Aalborg Stiftsadministration, men vi er et landsdækkende projekt, der dækker alle ti stifter i landet.

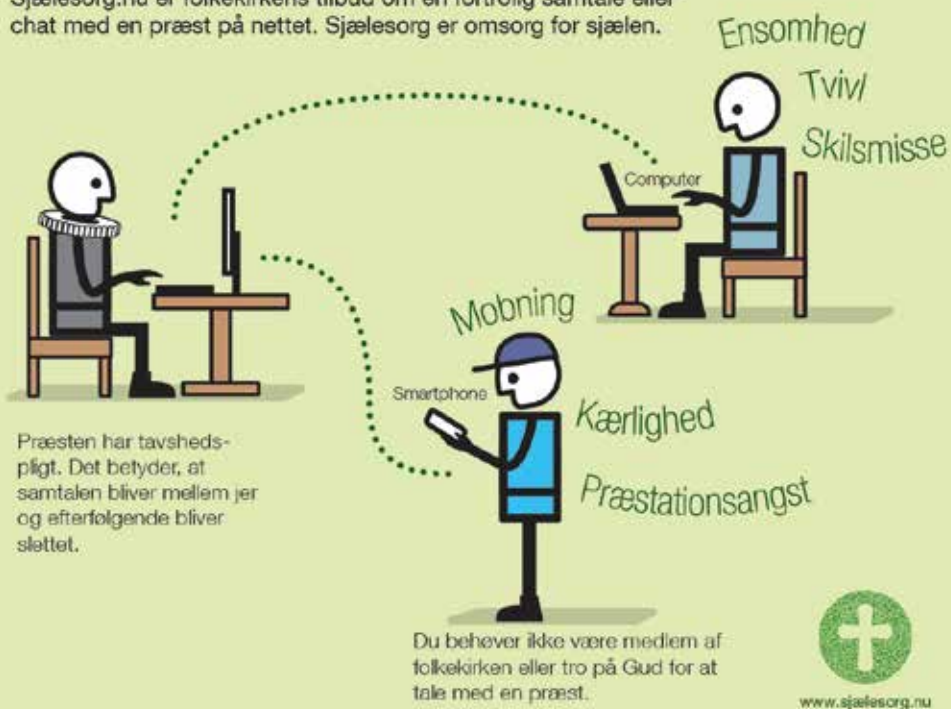
Starten gik 1. februar 2017

"Sjælesorg på Nettet" åbnede den virtuelle online-portal den 1. februar 2017 ved en officiel lancering i Københavns Domkirke, og allerede fra chatten åbnede kl. 13, hvor sjælesørgerne sad parat ved tastene til at besvare eventuelle konfidenters opkald, var der mange, der benyttede sig af det nye tilbud. I skrivende stund, et halvt år efter åbningen, har vi registreret over to tusinde henvendelser på Sjælesorg.nu.

Sjælesorgssamtalerne mellem konfident (den, der henvender sig for at betro sig) og præst på Sjælesorg.nu er fortrolige, anonyme samtaler, hvor både præst og konfident er anonyme. Det betyder, at det er muligt at skabe et fordomsfrit rum i den forstand, at køn, alder og udseende ikke bliver forstyrrende eller får betydning for samtalen. De erfaringer, vi har høstet det sidste halve år, vidner om, at anonymiteten er afgørende for mange af konfidenterne. Flere konfidenter spørger som det før-

SÅDAN BRUGER DU SJÆLESORG.NU

Sjælesorg.nu er folkekirkens tilbud om en fortrolig samtale eller chat med en præst på nettet. Sjælesorg er omsorg for sjælen.

ste, når de er kommet igennem til en sjælesørger på chatten, om de kan være sikre på, at vi ikke kan se dem, om vi kan bekræfte anonymiteten, og om samtalen bliver slettet efterfølgende. Det blik, vi kan frygte at opleve i et andet menneskes ansigt, når vi beklæder vores inderste tanker og følelser kan få os til at skamme os over os selv. Den situation undgår vi, fordi både præsterne og konfidenterne er anonyme.

Temaer i sjælesorgssamtalen på nettet

Typen af henvendelser og temaerne, der fylder i samtalerne, beror ligeledes ofte på, at det er muligt at være anonym på chatten. Skam og skyld, præstationsangst, selvmordstanker, angst og frygt, sorg og krise, pædofili, incest, ensomhed, skilsmisse, utroskab, mobning, tvivl og tro, eksamensangst, meningsløshed, seksualitet og kærestesorger er bare nogle af de eksistentielle dilemmaer både unge, midaldrende og ældre henvender sig med til præsterne på Sjælesorg.nu. For en overvejende del af dem, der henvender sig, er det første gang, de har en personlig samtale med en præst. Flere giver udtryk for, at de er glade for samtalen med præsten, og at den erfaring gør, at det ikke længere føles fremmed for dem at kontakte den

lokale sognepræst, hvis de en anden gang har brug for flere sjælesorgssamtaler.

Hvis konfidenterne udtrykker behov for flere samtaler med en sjælesørger, henviser vi dem til de lokale sognepræster. "Sjælesorg på Nettet" egner sig ikke til samtaleforløb, både på grund af anonymiteten og fordi man ikke kan være sikker på, at det er den samme sjælesørger, man kommer i kontakt med næste gang, man logger ind.

Afhængigt af de eksistentielle dilemmaer samtalerne drejer sig om, henviser vi ligeledes til andre professionelle akutlinier eller relevante tilbud, hvis den enkelte har behov for det.

Udbredelse af kendskabet til "Sjælesorg på Nettet"

Som tidligere nævnt har projektet to overordnede mål. Ud over at oprette den virtuelle portal Sjælesorg.nu er det andet formål med projektet at udbrede og gøre danskerne bekendt med, at chattjenesten findes og at rebrande begrebet sjælesorg og derved øge bevidstheden om, hvad sjælesorg betyder.

Det gør vi på to niveauer. Internt i folkekirken og eksternt, populært sagt: "uden for kirkens mure".

Internt i folkekirken gør vi det konkret gennem oplysning og formidling

til provster, præster og menighedsråd både gennem mundtlige oplæg, undervisning og relevant materiale og på sociale medier med hjælp fra Folkekirken.dk.

Eksternt, "uden for kirkens mure" formidler og rebrander vi begrebet sjælesorg gennem 3 målrettede kampagner i løbet af de 3 år, projektet realiseres. Vi opretter relevante partnerskaber gennem samarbejde med forskellige interessenter, skoler, fritids- og ungdomsklubber, foreninger, akuttillbud og netværk.

Tre målrettede kampagner

For at sikre at "Sjælesorg på Nettet" når ud til så mange mennesker som muligt i løbet af de næste tre år, har vi planlagt tre kampagner, hvor den første lanceres i begyndelsen af september. Den første kampagne målrettes unge fra 18-25 år. Vi vurderer, at denne aldersgruppe er præget af mange skift, overgange og forandringer. De er underlagt høje forventninger og præstationskrav fra omgivelserne, de er identitetssøgende og skal foretage væsentlige valg.

Den anden kampagne vil rette sig mod ensomme mænd i alderen 45-65 år. Man har generelt erfaring for, at mænd i den alder, der måske er blevet skilt, bærer sorg eller befinder sig i andre af livets eksistentielle dilemmaer, ikke søger hjælp eller råd fra andre og isolerer sig i deres ensomhed.

Den tredje kampagne målrettes det, vi har valgt at kalde karrieresegmentet. Det er mere præcist de mennesker, der er hårdt pressede i forhold til arbejde og familieliv, som ofte snubler i præstations- og konkurrenceræset.

Som tidligere nævnt har "Sjælesorg på Nettet" allerede haft over to tusinde henvendelser, og det vidner om et stort behov i befolkningen om at kunne betro sig og dele, hvad de måtte have på hjerte og blive lyttet til. Med denne digitale indgang til sjælesorgen, hvor der ikke er nogen betingelser eller kriterier for, hvem der kan henvende sig, har folkekirken ramt et essentielt behov hos såvel de unge som ældre. ■

Karin Sundmark

stiftsadjunkt i Svenska kyrkan i Lunds Stift

HVORDAN kan kirkerummet interagere med kirkens besøgende?

I Svenska kyrkan (den svenske kirke) er det meget almindeligt, at folk besøger en kirke i løbet af dagen, på en hverdag, når der ikke er gudstjeneste. Mange af kirkerne gør noget for, at folk skal føle sig velkomne og kunne interagere i kirkerummet ved besøg. Karin Sundmark giver her nogle eksempler og ideer til, hvad man kan gøre.

Lunds Domkirke besøges årligt af 700.000 mennesker, hvoraf ca. 90.000 kommer til nogle af alle de gudstjenester, der indbydes til. Det betyder, at seks ud af syv kommer i katedralen, når der ikke er gudstjeneste.

I domkirken er der flere steder, hvor man kan interagere. En lysglobe, som altid er fuld af lys. Folk kommer ofte ind gennem den vestlige port, passerer lysgloben, tænder et lys og går ud gennem den sydlige porten. Dette bliver en egen andagt, som har stor betydning for mennesker, som opholder sig i domkirkens nærhed. Lige indenfor den vestlige indgang findes en bibel, hvor dagens bibelord er angivet. I det nordlige sideskib er der et sted med stole, lys

og bibles på mange sprog. Her indbydes mennesker til at tage et bibelord med sig, som ligger i en smuk krukke. I domkirkens dåbskapel er der en forbønsbog og et skrin, hvori man kan lægge en seddel med anmodning om forbøn. Disse bønner læses op, og de kommer med i bønnerne i nogen af katedralens gudstjenester i løbet af ugen. I søndre tværskib er der et sted for vor tids martyrer. Her kan man læse om f.eks. biskop Oscar Romero fra El Salvador, Iqbal Masi fra Pakistan og Edith Stein fra Holland.

Lystænding og forbønsbøger

Meget af det, der findes i en katedral, inspirerer menigheder rundt om i kirkerne. Mange af kirkerne har også indrettet kirkerummet, så det enkelte menneske kan finde et sted og en mulighed for at udtrykke sin tro, når de er i kirken udenfor gudstjenestetid. Det er meget almindeligt med forbønsbøger og lysglober eller et andet sted, hvor man kan tænde lys. Lystænding i kirken er blevet så almindeligt i Sverige i dag, at nogen ikke længere husker, at den første lysglobe i moderne tid blev opstillet i Uppsala Domkirke i 1968. At tænde et lys i taknemmelighed, sorg eller som et synligt tegn på bøn er meget vigtigt for mange mennesker.

En del kirker har ikke forbønsbøger,

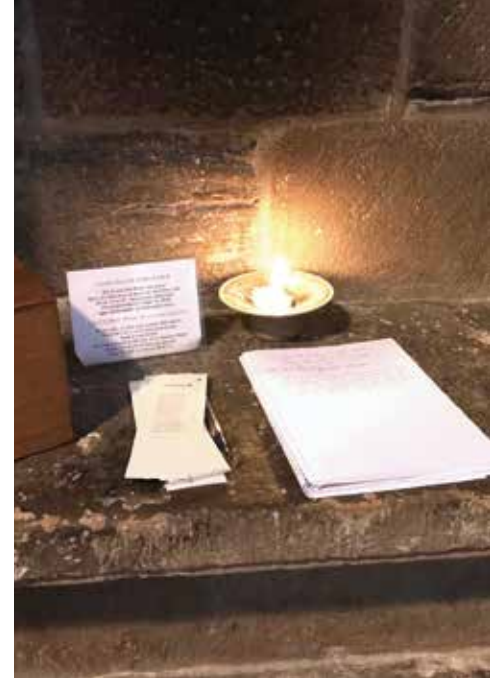
men en såkaldt klagemur. Sådan én har vi i Ersbodakirken i Umeå. Her kan man skrive en bøn, en klage eller et ønske på et lille stykke papir, rulle det sammen og stoppe det i et af hulrummene i murstenene i muren. I samme kirke er der også et bord dækket med sand. Under bordet er der belysning, som er rettet opad, så når den besøgende tegner i sandet, kommer lyset frem. På væggen ved bordet er der eksempler på forskellige kristne symboler, som man kan tegne. Naturligvis kan man også tegne, hvad man vil.

Skattejagt og andre aktiviteter for unge

Ersbodakirken har sammen med nogle andre menigheder i Luleå- og Lunds Stift været med i et projekt med fokus på kirkerummet og interaktion. Menig-

Karin Sundmark arbejder med gudstjenesteudvikling. Hun er også projektleder for et nationalt projekt omkring kirkerumspædagogik, som afsluttes i 2018, og medlem af Leitourgias styrelse, der er et nordisk, liturgisk netværk.

heden i Klippan i Skåne har indenfor rammerne for projektet bl.a. brugt aktivitetsbogen "Rummet som rummer alle" (Rummet som rummer alle), hvor man følger Sigge Kirkerotte, som guider børnene igennem al symbolik, som findes i og udenfor kirken. Menigheden giver bogen til alle børn, som besøger kirken. Bogen kan også købes. Oxie-menigheden har også været med i projektet og har indbudt skoleklasser till skattejagt. Her lærer de, hvad Oxie kirke har fortalt gennem 1000 år. En anden form for interaktion tilbydes de unge fra specialskolen. De indbydes til kirken for at opdage den igennem, at de f.eks. selv fotograferer eksempler på det, som er smukt, det som er mærkeligt eller et tema.

Initiativer omkring dåb

I Lunds Stift har mange menigheder arbejdet på forskellige måder med dåb. Det har ført til, at der i mange kirkerum er et såkaldt dåbstræ. Det kan være i form af et træ eller et fiskenet. På disse kan der f.eks. hænge perler, engle eller fisk med et lap papir med navn og dato for alle, der er blevet døbt i det seneste år. En eller to gange om året indbydes de døbte med deres familier til at komme og modtage symbolerne. Resten af året er dåbstræet et sted, hvor kirkegængere og besøgende kan se navnene på menighedens nye medlemmer og en indbydelse til forbøn for dem. (Læs mere i Cecilia Cardona Castros bog "Dopträd – Ursprung, spridning och function", Lunds Universitet 2017). Det er også blevet mere almindeligt, at der er vand i døbefonten, og at mennesker indbydes til at dyppe hånden i vandet og tegne et kors på sig selv med

dåbsvandet for at mindes sin dåb. I S:t Johannes kirke i Malmø er der altid vand i døbefonten. Rundt omkring er der en blød måtte og mulighed for børnefamilier at slå sig ned og hvile en stund. Her findes der også bøger og legesager, man kan låne.

Kristuskransen

Kristuskransen er udviklet af biskop emeritus Martin Lönnebo i 1995 som et moderne armbånd med 18 perler i forskellige farver og med forskellige betydninger for egne tanker, følelser og egen bøn. Kristuskransen og dens perler er den moderne pilgrims redskab på den sværeste af alle rejser – den som går indad. Kristuskransen er blevet meget populær og anvendes på forskellige måder i kirker i Sverige. I en del kirker kan man låne en lille Kristuskrans som sammen med et papir opfordrer besøgende til at vandre rundt i kirken til forskellige steder, som kobles sammen med de forskellige perler i Kristuskransen. Det kan være en vandring, som leder mennesket til at opholde sig både inde i kirken og udenfor dets mure.

Kristuskransen i storformat, Via Sacra, er blevet skabt i Linköping Domkirke ved, at man har placeret kunstnerisk udformede glasperler og hugget teksten i 18 sten i stengulvet. Man kan følge Via Sacra, den hellige vej, rundt blandt perlerne i domkirken på en 180 meter lang vandring, som markeres af to bronzeplader og 18 perler. Vandringen begynder ved Sølvtræet, Livets træ.

Børnenes alterskab

I Linköpings domkirke er der også, ligesom i mange andre svenske kirker, "børnenes alterskab". I en del kirker

kaldes det Legekirke. Tanken bag dette er, at legen er vigtig for børns udvikling og læring. Her håndterer børn det, som de allerede kan, og det som de vil lære at forstå. I legen stimuleres fantasi, indlevelse og kommunikation og evner til at tænke symbolsk. Her stimuleres også evnen til at samarbejde og løse problemer. Leg er liv! Når man går ind i en kirke, kan det være som at komme ind i en anden verden, hvor det meste er anderledes. Her er der højt til loftet, lyden giver ekko, folk bærer specielle klæder, og musikken lyder anderledes. Bønner, bekendelser og lovsang lyder. Her mødes datid, nutid og fremtid. "Børnenes alterskab" er en måde at indbyde børn til at udforske kirkens verden og livets spørgsmål på sine egne vilkår. I "børnenes alterskab" findes liturgisk tøj i børnestørrelse, mulighed for at lege dåb, vielse, nadver og begravelse. Alterskabet i Linköpings domkirke er lavet i Västerås stift af Västerås Møbelhåndværk og tekstilkonsulenten i Västerås stift. Det første skab står i Västerås domkirke og blev indviet i 2009. Mange menigheder i Sverige har indkøbt disse skabe, og flere har tilpasset det sit eget kirkerum.

Mulighederne for at lade kirkerummet interagere med mennesker, som besøger det, er stort set uendelige. Det er kun vores fantasi, som sætter grænser. For nylig har den moderne teknik givet os muligheden for at berette om kirkerummet, også når kirken er lukket. Uden for mange kirker i Lunds Stift findes QR-koder, hvor man kan skanne koden med sin mobiltelefon og lytte til information om lige den kirke, som man står ved. ■

Finn Toftegaard
kirkegårdsleder ved Særslev-Ejlby-
Melby Kirker på Fyn

Nu blomstertiden kommer...

Den danske kirkegårdskultur er kommet under pres de senere år. Gravsteder nedlægges – i stedet udlægges der arealer med græs – og besøgstallet på kirkegårdene er støt dalende. Ved Særslev-Ejlby-Melby Kirker på Nordfyn forsøger de at stoppe denne uheldige udvikling på en spændende ny måde ved at inddrage borgerne.

Den danske kirkegårdskultur er presset de senere år. Flere og flere steder kan man opleve, at gravsteder nedlægges, når fredningstiden udløber og efterfølgende ikke fornys. Gravsten – planter og hække fjernes og udlægges som græs. Kirkegårdene – ”De dødes haver” kommer

gravstenen blive stående sammen med enkelte stedsegrønne planter. Der bliver ikke plantet forårs- og sommerblomster og ikke granpyntet til jul, og familien kan ikke disponere over gravstedet.

Mange tager imod tilbuddet, og vi oplever, at de fortsætter med at komme på kirkegården og derved bevarer kontakten til området.

Borgerne kommer med stauder til kirkegården

På de nedlagte gravsteder, som mange steder udlægges til græs, er vi nu begyndt at plante stauder.

Visionen er, at det på sigt bliver legalt at plukke en buket på kirkegården og sætte på sit gravsted.

Den nemme – men også dyre løsning ville være, at kirken indkøbte og plantede de mange forskellige udvalgte stauder. Vi har dog valgt at lade sognets og områdets beboere komme med stauder, når de alligevel skal have tyndet ud i staudehaven. Det har allerede resulteret i mange georginer (Dahlia) – pæoner – lupiner og mange andre forskellige stauder. En pose med over 700 g frø fra studenternelliker, har vi også modtaget fra en gravstedsejer.

Hver gang en borger henvender sig med nogle stauder, udvikler samtalen sig ofte til meget mere end blot et ”Tak for det – dem vil vi glæde os til at plante”. Samtalen falder ofte på deres tilknytning til området, deres familie- og arbejdsliv, og hvad livet ellers har budt på af udfordringer.

En gravstedsejer, der ønskede at få sløjfet sit gravsted helt, spurgte forsig-

tigt, om vi ikke kunne sætte nogle af de georginer, som hun havde foræret os på dette nu tomme gravsted. Nu står gravstedet hele sensommeren i fuldt flor af de smukkeste røde georginer.

Større ”ejerskab” af kirkegården

Projektet, som fortsat er under udvikling, har givet mange et ”ejerskab” af kirkegården og en følelse af, at netop de er med til at gøre kirkegården til et sted, hvor det er rart at komme. Også selvom man måske ikke længere har et gravsted at besøge.

Der arbejdes i øjeblikket med tanker om en ”staudedag”, hvor der

Visionen er, at det på sigt bliver legalt at plukke en buket på kirkegården og sætte på sit gravsted.

kunne afleveres stauder til kirkegården, men hvor man også kunne bytte stauder og få nye med hjem. Det er en anderledes måde at møde kirken og kirkegårdens gæster på!

Projektet skal derfor heller ikke afsluttes i løbet af et år eller to, men holdes løbende i gang.

Visionen er som tidligere omtalt, at det på sigt bliver legalt at plukke en buket på kirkegården og sætte på sine slægtninges gravsted. En buket fra en staude, som måske netop har groet i afdødes have. ■

til at se ”mennesketomme” ud. Besøgstallet er også støt dalende, hvilket er naturligt, når der bliver færre gravsteder at besøge.

Ved Særslev-Ejlby-Melby Kirker i Bogense Provsti på Nordfyn forsøger vi at stoppe denne uheldige udvikling. Når et gravsted udløber, og familien ønsker det sløjfet, tilbyder vi at lade

Foto: Søren Kjeldgaard

Peter Tingleff

sognepræst i Karlslunde Strandkirke og initiativtager til "Kirke på vej" i Roskilde Stift

Åbne fællesskaber om liv og tro

Den gamle rådhusal i Roskilde summer af liv og samtaler. 70 mennesker, der ikke på forhånd kender hinanden, har taget plads i den smukke sal med lysekrone og gamle læderstole. Ved mit bord sidder et par stykker jeg kender. Resten er fremmede. Og det er spændende, for vi er alle kommet for at lære nye at kende.

Alle har denne aften valgt at træde ud af lejlighedens tryghed og møde det ukendte. På bordet ligger et spil kort. Men det er ikke et helt almindeligt spil kort, for på hvert kort står der også et spørgsmål. Spørgsmål som: "Hvad bruger du mest tid på for tiden?", "Hvem betyder virkelig noget for dig?", "Hvad er du mest taknemmelig for?" Vi skiftes til at tage et spørgsmål, og det hjælper os overraskende let ind i meget meningsfulde samtaler hen over bordet. En af pigerne fortæller, at hun er begyndt at tro på Gud. De andre roser hende for hendes åbenhed og spørger til, hvad det betyder for hende. En anden fortæller om sin søn, som snart bliver student, og om hvordan hun glæder sig til det. Men det er også mærkeligt, at børnene bliver store og selvstændige, fortæller hun med en tåre i øjet. Vi glemmer helt, at der er andre i lokalet, men bliver mindet om det, da det er vores tur til at gå op til den store buffet og vælge mellem de mange lækre hjemmelavede retter, folk har haft med. Pludselig rejser én sig og begynder at synge. Og så en mere og en mere. Indtil vi har et helt gospelkor! Stemningen er høj, og folk synger og klapper med.

Efter et par timer bryder vi op fra bordene og de nye relationer, vi hver især har fået. Måske bliver det til mere.

Måske var det bare et enkeltstående positivt møde med mennesker, vi ikke kendte på forhånd. Men jeg er rørt over, at det kan lade sig gøre at mødes med fremmede mennesker og have meningsfulde samtaler omkring liv og tro i Byens Hus i Roskilde.

"Kirke på vej"

Vi har i "Kirke på vej" i Roskilde gjort os mange tanker og erfaringer omkring det at mødes på denne måde. Fra starten har vi ønsket at være til stede, hvor folk samles og møde mennesker der. Vi har kigget efter åbne døre og efter mennesker og steder, der ville byde os indenfor. Derfor har vi f.eks. lavet kurser på den lokale aftenskole, været til stede i kulturhuset og fået anskaffet os en suppecykel, som vi bruger på torvet. Og det var derfor vi i samarbejde med "Danmark spiser sam-

men" inviterede til mad og samvær i Byens hus.

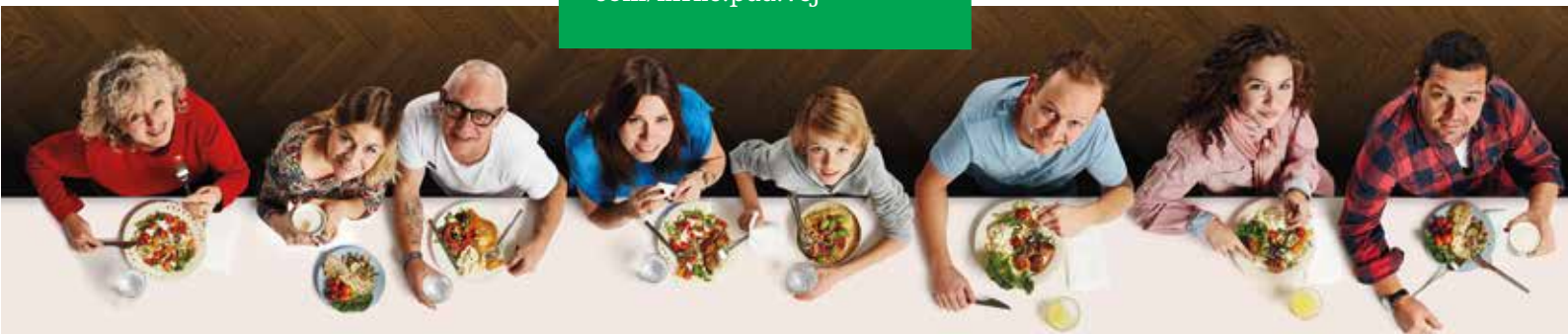
I den forbindelse har vi arbejdet med flere ting. For det første er det vigtigt for os at skabe en åben og anerkendende atmosfære i det, vi laver. Derfor bruger vi små redskaber som de nævnte spillekort, så alle ret hurtigt i en samling kan komme til orde på en meningsfuld måde.

Samtidig er det vigtigt for os at placere Kristus i centrum. At være åbne overfor alle og samtidig have Kristus i centrum er en praksis, vi er vokset ind i. Hver uge har vi åbent hus i Gråbrødre Kapel, og folk fra gaden kommer forbi, og der bliver snakket om alt mellem himmel og jord! Men kl. 9.30 og 13.00 samles vi i en cirkel til sang, bibellæsning og bøn - uanset hvem der er i lokalet. Vi har ofte haft folk lige fra gaden med til sådanne samlinger, og skiftet mellem kaffebordet og cirklen virker overraskende godt - og spændende ting sker i den vekselvirkning! Samme dynamik har vi også praktiseret i vores måltidsfællesskaber.

Vores grundtanke er, at vi alle er på vej i livet, og at kirke opstår der, hvor vi samles omkring Jesus Kristus og følges med ham. Det giver plads til at være til stede med mange forskellige indfaldsvinkler samtidig med, at der ikke er tvivl om centrum og fokus. ■

Projektet "Kirke på vej" er et forsøg i Roskilde Stift på at skabe plads til at eksperimentere med forskellige måder at være kirke på - uden for de sædvanlige rammer.

Læs mere på www.kirkevej.dk eller på www.facebook.com/kirke.paa.vej

Invitation til konference om at være kirke midt i byudvikling

Lørdag den 11. november kl. 10-16 inviterer Kirkefondet til en konference om at være kirke midt i byudvikling.

Mange sogne står midt i eller overfor en stor befolkningstilvækst, når gamle havne- eller industriområder omlægges til beboelse, eller der bygges helt nye kvarterer. Det stiller ofte store krav til sognene, og spørgsmålet melder sig: Hvordan kan vi blive kirke for de nye tilflyttere? Sogdenes "indre" strukturer, sædvaner og normeringer er oftest tilpasset virkeligheden før byudviklingen, og der kan også komme nogle mere indholdsmæssige spørgsmål: Bliver vi kirke ved at bygge kirke? Eller er der andre måder, vi kan være lokal og nærværende kirke på i det nye område?

Kirkefondet vil gerne sætte fokus på dette tema de kommende år, og som et første skridt indbyder vi til denne konference. Dagen kommer til at forløbe dels

med oplæg fra ind- og udland, der alle vil belyse erfaringer og udfordringer for kirken, dels med plads til erfaringsudveksling med andre sogne i Danmark, som også er midt i en byudvikling.

Konferencen afholdes i "Valencia", Danske Advokaters kursus- og mødecenter, Vesterbrogade 32, 1620 København V, og starter med kaffe og rundstykker kl. 9.30 og slutter kl. 16.

Det koster 250 kr. inkl. forplejning at deltage i konferencen. Tilmelding senest onsdag den 25. oktober til kirkefondet@kirkefondet.dk eller på tlf. 33 73 00 33.

Læs mere om konferencen på www.kirkefondet.dk.

Kirkefondets repræsentantskabsmøde

2017

Hermed indkaldes Kirkefondets repræsentantskab og andre interesserede til årets repræsentantskabsmøde **lørdag den 11. november 2017 kl. 16.00–17.00** i "Valencia", Danske Advokaters Kursus- og Mødecenter, Vesterbrogade 32, 1620 København V. Før repræsentantskabsmødet afholder Kirkefondet fra kl. 10-16 en konference med temaet: At være kirke midt i byudvikling (Læs mere om konferencen ovenfor).

Fra kl. 16 er der repræsentantskabsmøde med følgende dagsorden iht. vedtægterne:

- Valg af dirigent
- Årsberetning
- Regnskab og budget
- Valg til bestyrelsen
- Indkomne forslag
- Valg af revisor
- Evt.

Forslag til dagsordenen samt forslag til kandidater til bestyrelsen skal være Kirkefondet i hænde senest

6 uger før mødet, dvs. senest fredag den 29. september 2017.

På valg til bestyrelsen er: Erik Møllerup, Finn Dyrhagen, Hanne Hummelshøj, Henrik Oest og Peter Bisgaard Villadsen. Der skal vælges 5 medlemmer til bestyrelsen, hvoraf mindst 3 skal være læge.

Repræsentantskabsmødet er åbent for alle, men kun medlemmer af repræsentantskabet har stemmeret. Endelig dagsorden med årsberetning og materiale fremsendes 14 dage før mødet til repræsentantskabets medlemmer og andre tilmeldte.

Tilmelding på kirkefondet@kirkefondet.dk eller 33 73 00 33 senest onsdag den 25. oktober 2017. Der vil i år forsøgsvis blive ydet medlemmer af repræsentantskabet kørselsgodtgørelse for transportomkostninger udover 200 kr.

Velkommen til en spændende dag!

Nyt fra Kirkefondet

Inspirationsaften om frivillighed i Ringsted

Kirkefondet udgav i samarbejde med Forlaget Ingerfair sidste sommer bogen "Ledelse og involvering af frivillige i folkekirken". Vi har i den forbindelse afholdt flere inspirationsaftener om dette emne, og nu er turen kommet til Roskilde Stift. Kirkefondet indbyder alle menighedsrådsmedlemmer, kirke- og kulturmedarbejdere, præster, andre ansatte, frivillige mv. til en spændende inspirationsaften om frivillighed i folkekirken i Klostermarkskirken i Ringsted torsdag den 26. oktober. Der vil dels være oplæg med lokale erfaringer med frivillighed og et oplæg fra Kirkefondets udviklingskonsulent Berit Weigand Berg om at styrke det frivillige engagement i kirken. Læs mere på www.kirkefondet om aftenen.

Velkommen til ny studentermedhjælper

Før sommerferien sagde vi farvel til Martin, som har været vores studentermedhjælper igennem det sidste 1½ år. Han skulle være "Global fortæller" i Danmission. Her efter sommerferien kan vi så byde velkommen til Tea Kristina Lange Olsen som ny studentermedhjælper. Tea er også stud.theol. og konfirmandlærer i Hundige-Kildebrønde Sogn. Hun skal bl.a. hjælpe med Lokal Kirkeudvikling, kommunikationsarbejde og andre opgaver. Velkommen til!

2015
KIRKENS FORUM

Ses vi på Kirkens Forum i Fredericia?

Fredag den 29.-lørdag den 30. september er der Kirkens Forum, der er en fagmesse for folkekirken, i MesseC i Fredericia. Her kan menighedsrådsmedlemmer og kirkens ansatte få inspiration og møde kirkernes leverandører. Kirkefondet er også med på messen med en stand, så kom og mød os der og få en snak med os! Messen er åben fra kl. 9-16 de to dage. Der er gratis adgang!
Læs mere på www.kirkensforum.dk

Spændende aften i Helsingør Stift

Kirkefondets udvalg i Helsingør Stift inviterer i samarbejde med stiftets distriktsforeninger til en aften om, hvordan man udvikler menighedsintegrerende arbejde med konfirmanderne. Aftenen byder på to yderst kompetence foredragsholdere, nemlig Lars Nymark Heilesen, der er lektor i religionspædagogik og Berit Weigand Berg, der er udviklingskonsulent i Kirkefondet og tidl. præst.

Aftenen afholdes onsdag den 8. november kl. 17-21.15, og foregår i Værløse kirke. Det koster 200 kr. og tilmeldingsfristen er 25. oktober. Læs mere på Kirkefondets hjemmeside.

Tema for næste nummer af "Kirken i dag":

Kirken på landet

Kirken *i* dag

Glimt fra Folkekirkemødet

Knap 300 mennesker var samlet til en inspirerende dag om temaer, mennesket og kirken i fremtidens by og den relevante gudstjeneste, i Turbinehallen i Århus lørdag den 26. august.

Der var spændende oplæg og debat og en afsluttende koncert med Marie Carmen Koppel.

Kirkefondet var medarrangør.

